

BIOGRAFICKÝ
SLOVNÍK
ČESKÝCH
ZEMÍ

Brun–By

BSCZ

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR

BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK ČESKÝCH ZEMÍ

BSCZ

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR

Nad projektem převzal záštitu prezident České republiky prof. Václav Klaus.

Kniha vznikla s laskavým přispěním společnosti Zentiva, a. s.

ZENTIVA

Redakce:

Jana Brabencová

Marcella Husová

Marie Makariusová

Jiří Martínek

Gustav Novotný

Roman Vondra

Pavla Vošahlíková – vedoucí projektu

© Doc. PhDr. Pavla Vošahlíková, DrSc., za autorský kolektiv Biografického slovníku českých zemí

Historického ústavu AV ČR, 2007

© Libri, 2007

ISBN 978-80-7277-257-5

ISBN 80-7277-214-7 (soubor)

ISBN 80-7277-215-5 (1. sv.)

ISBN 80-7277-252-X (2. sv.)

ISBN 80-7277-287-2 (3. sv.)

ISBN 80-7277-299-6 (4. sv.)

ISBN 80-7277-309-7 (5. sv.)

ISBN 978-80-7277-239-1 (6. sv.)

ISBN 978-80-7277-248-3 (7. sv.)

OBSAH

Struktura slovníkového hesla	VII
Seznam zkratk	VIII
Seznam autorů hesel	XV
Redakční rada	XVII
Biografický slovník českých zemí: Brun–By	225

STRUKTURA SLOVNÍKOVÉHO HESLA (BIOGRAMU)

1. *Záhlaví.* Obsahuje příjmení a jméno (křestní), má-li osobnost více jmen, uvádějí se nezkráceně všechna a v závorce další možné varianty. Dále záhlaví obsahuje datum (den, měsíc, rok) a místo narození a úmrtí. Nejsou-li tato data v úplnosti známa, registrují se pouze údaje zjištěné a ověřené. Následuje výstižná a obecně srozumitelná definice profese nebo veřejného působení osobnosti.

2. *Životopisná a hodnotící část.* Tvoří hlavní část biografického hesla. Obsahuje stručný životopis se základními chronologicky řazenými daty o vzdělání, profesní a veřejné činnosti, o místech působení, dosažených titulech, hodnostech, významnějších cenách a vyznamenáních aj., s výstižnou charakteristikou a zhodnocením této činnosti v historických, společensko-politických a kulturních souvislostech. Životopisná a hodnotící část jsou účelově propojeny. Užívá se úsporného slovníkového slohu a zpravidla minulého času.

3. *Bibliografická část.* Pod zkratkou „**D:**“ je uveden výběrově seznam vlastních prací, u uměleckých osobností hlavní výtvarná a architektonická díla, výstavy, hudební opusy, režijní práce, role apod. v chronologickém řazení. Pod zkratkou „**L:**“ je výběrově zařazena základní literatura o osobnosti s případnými odkazy na jiná lexikální díla nebo na jiné prameny použité ke zpracování hesla. Místo vydání díla se uvádí v souladu s lexikografickými zvyklostmi zpravidla u zahraničních publikací. Pod zkratkou „**P:**“ se nacházejí základní informace o uložení písemné pozůstalosti (pokud je zásadního významu) a o dalších památkách a pramenech vztahujících se k osobnosti.

SEZNAM ZKRATEK

ZKRATKY INSTITUCÍ

AMU	Akademie múzických umění
AMZV	Archiv ministerstva zahraničních věcí
ANM	Archiv Národního muzea
AV ČR	Akademie věd České republiky
AVU	Akademie výtvarných umění
BBC	British Broadcasting Corporation
ČAVU	Česká akademie věd a umění
ČAZ	Česká akademie zemědělská
ČČK	Československý (Český) červený kříž
ČF	Česká filharmonie
ČFVU	Československý (Český) fond výtvarných umění
ČKD	Českomoravská Kolben-Daněk
ČNB	Česká národní banka
ČNR	Česká národní rada
ČOS	Československá (Česká) obec sokolská
ČR	Česká republika
ČSAV	Československá akademie věd
ČSAZ	Československá akademie zemědělská
ČSL	Československá strana lidová
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSR	Československá republika, Československo
ČSS	Československá strana socialistická
ČSSD	Československá (Česká) strana sociálně demokratická
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSTV	Československý svaz tělesné výchovy
ČTK	Československá (Česká) tisková kancelář
ČVŠT	Česká vysoká škola technická
ČVTS	Československá vědecko-technická společnost
ČVUT	České vysoké učení technické
DAMU	Divadelní fakulta Akademie múzických umění
DTJ	Dělnická tělocvičná jednota
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění
FDTJ	Federace dělnických tělocvičných jednot
Gestapo	Geheime Staatspolizei (Tajná státní policie)
GHMP	Galerie hlavního města Prahy
HAMU	Hudební fakulta Akademie múzických umění
IBBY	International Board of Books for Young People
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění
JUV	Jednota umělců výtvarných
KČSN	Královská česká společnost nauk
KSČ	Komunistická strana Československa
LA NM	Literární archiv Národního muzea
LA PNP	Literární archiv Památníku národního písemnictví

ME	mistrovství Evropy
MG	Moravská galerie
MHMP	Muzeum hlavního města Prahy
MNO	ministerstvo národní obrany
MS	mistrovství světa
MU	Masarykova univerzita
MV	ministerstvo vnitra
MZA	Moravský zemský archiv
MZLU	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita Brno
MZM	Moravské zemské muzeum
MZV	ministerstvo zahraničních věcí
NA	Národní archiv (do roku 2004 SÚA)
ND	Národní divadlo
NDR	Německá demokratická republika
NF	Národní fronta
NK	Národní knihovna
NG	Národní galerie
NM	Národní muzeum
NOÚZ	Národní odborová ústředna zaměstnanecká
NS	Národní shromáždění
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Německá nacionálně socialistická dělnická strana)
NTM	Národní technické muzeum
NV	národní výbor
OH	olympijské hry
ON	Obrana národa
OŽK	Obchodní a živnostenská komora
p. a.	podnikový archiv
PÚ	Politické ústředí
PVVZ	Petiční výbor Věrní zůstaneme
RAF	Royal Air Force
ROH	Revoluční odborové hnutí
SA	Sturmabteilung (Úderný oddíl)
SAV	Slovenská akademie věd
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
SČUG	Sdružení českých umělců a grafiků. Galerie Hollar
SD	Sicherheitsdienst (Bezpečnostní služba)
SdP	Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)
SIA	Spolek československých inženýrů a architektů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SNR	Slovenská národní rada
SOA	státní oblastní archiv
SOKA	státní okresní archiv
SPB	Svaz protifašistických bojovníků
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SS	Schutzstaffel (Ochranný oddíl)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SÚA	Státní ústřední archiv (od roku 2005 NA)
SVU	Svaz výtvarných umělců
UB	Umělecká beseda
ÚČL	Ústav pro českou literaturu AV ČR
UK	Univerzita Karlova

UMPRUM	Uměleckoprůmyslová škola
ÚNV	Ústřední národní výbor
UPM	Uměleckoprůmyslové muzeum
USA	Spojené státy americké
ÚV	ústřední výbor
ÚVOD	Ústřední vedení odboje domácího
ÚVTI	Ústředí vědeckotechnických informací
ÚVTIZ	Ústředí vědeckotechnických informací pro zemědělství
VHA	Vojenský historický archiv
VHM	Vojenské historické muzeum
VHS	Vlastenecko-hospodářská společnost
VŠE	Vysoká škola ekonomická
VŠCHT	Vysoká škola chemicko-technologická
VŠT	Vysoká škola technická
VŠUP	Vysoká škola uměleckoprůmyslová
VŠZ	Vysoká škola zemědělská
VTS	Vědecko-technická společnost
VÚA	Vojenský ústřední archiv
VUT	Vysoké učení technické
YMCA	Young Men's Christian Association
YWCA	Young Women's Christian Association
ZA	Zemský archiv Opava
ZM	Zemědělské muzeum
ZNV	Zemský národní výbor

SEZNAM ZKRATEK K POUŽITÉ LITERATUŘE

- AČA** – Almanach České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, sv. 1–50, Praha 1891–1940.
- AČL** – Michal Navrátil, Almanach českých lékařů, Praha 1913.
- AČP** – Michal Navrátil, Almanach českých právníků, Praha 1930.
- ADB** – Allgemeine Deutsche Biographie, d. 1–56, Leipzig 1875–1912.
- Adler** – Adler. Zeitschrift für Genealogie und Heraldik (1881–83 Monatsblatt des Heraldisch-Genealogischen Vereines „Adler“; 1883–1925 Monatsblatt der [k. k.] Heraldischen Gesellschaft „Adler“; 1926–38 Monatsblatt der Heraldisch-Genealogischen Gesellschaft „Adler“; 1939–44 Adler. Monatsblatt der Vereine für Sippenforschung in der Ostmark), Wien 1881–.
- Album representantů** – Album representantů všech oborů veřejného života československého, ed. F. Sekanina, Praha 1927.
- AMM** – Acta Musei Moraviae, viz ČMZM.
- AR** – Archeologické rozhledy, Praha 1949–.
- Architekti** – Pavel Vlček a kol., Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004.
- AUC** – Acta Universitatis Carolinae, Praha 1960–.
- Balling 1** – Mads Ole Balling, Von Reval bis Bukarest. Statistisch-Biographisches Handbuch der Parlamentarier der deutschen Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1919–1945, d. 1–2, Kopenhagen 1991.
- Bartoš: PD činohra** – Jan Bartoš, Prozatímní divadlo a jeho činohra, Praha 1937.
- Bartoš: PD opera** – Josef Bartoš, Prozatímní divadlo a jeho opera, Praha 1938.
- BHDE** – Biographisches Handbuch der deutschen Emigration, d. 1–3, München 1999.
- BHJb** – Berg- und Hüttenmännisches Jahrbuch der k. k. Montan-Lehranstalt zu Leoben und Příbram, Wien 1851–1937.
- Bílková** – Pavla Bílková, Biografický slovník techniků, manažerů a hospodářských pracovníků, kteří se zasloužili o rozvoj ostravsko-karvinského revíru před rokem 1918, in: Studie o Těšínsku 7, 8, Okresní vlastivědné muzeum Český Těšín 1979–1980.
- Birk** – Alfred Birk, Die Deutsche Technische Hochschule in Prag 1806–1931, Prag 1931.
- BJB** – Rudolf M. Wlaschek, Biographia Judaica Bohemiae, Dortmund 1995.

- BL** – Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmischen Länder, d. 1–3 (A–S), München, Wien 1979–.
- BDMF** – Ludmila Hlaváčková, Petr Svobodný, Biographisches Lexikon der deutschen Medizinischen Fakultät in Prag 1883–1945, Praha 1998.
- BLS** – Biografický lexikón Slovenska, d. 1–2 (A–F), Martin 2002–.
- Bohemia** – Bohemia. Jahrbuch des Collegium Carolinum, od 1980 jako Zeitschrift für Geschichte und Kultur der Böhmi-schen Länder, München 1960–.
- BOS** – Český slovník bohovědný, ed. Josef Tumpach a Antonín Podlaha, d. 1–5 (A–Itálie), Praha 1912–1930.
- Brockhaus** – Der Grosse Brockhaus. Handbuch des Wissens, sv. 1–20, Leipzig 1928–1935 (15. vyd.).
- Brockhaus D** – Dodatky, d. 21, Leipzig 1936 (15. vyd.).
- BSPLF** – Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348–1939, d. 1–2, Praha 1988–1993.
- Catalogus cleri** – Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini 1741–.
- César – Černý** – Jaroslav César, Bohumil Černý, Politika německých buržoazních stran v Československu v letech 1918–1938, d. 1–2, Praha 1962.
- Cyril** – Cyril, český hudební časopis, Praha 1874–1948.
- Czeike** – Felix Czeike, Historisches Lexikon Wien in 5 Bänden, Wien 1992–1997.
- Czikan** – J. J. H. Czikan, F. Gräffer, Oesterreichische National-Encyklopaedie, oder alphabetische Darlegung der wissens-würdigsten Eigenthümlichkeiten des österreichischen Kaiserthumes, d. 1–6, 1835–1837.
- Čáňová** – Eliška Čáňová, Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách v letech 1848–1918, Praha 1995.
- Čas. mineral. geol.** – Časopis pro mineralogii a geologii, Praha 1956–1992.
- ČAVU** – Alena Šlechtová, Josef Levora, Členové České akademie věd a umění 1890–1952, 2. vyd., Praha 2004.
- ČBS** – Československý biografický slovník, Praha 1992.
- ČCH** – Český časopis historický (1950–1989 jako Československý časopis historický), Praha 1895–.
- ČL** – Český lid, Praha 1891–.
- ČLČ** – Časopis lékařů českých, Praha 1862–.
- ČMM** – Časopis Matice moravské, Brno 1869–.
- ČMZM** – Časopis Moravského zemského musea (Acta Musei Moraviae), Brno 1901–.
- ČNM** – Časopis Národního muzea (1827–1830 jako Časopis Společnosti Vlastenského museum v Čechách; 1831–1854 jako Časopis Českého museum; 1855–1922 jako Časopis Musea Království českého; 1923– jako Časopis Národního muzea), Praha 1827–.
- Čornejová – Fechtnerová** – Ivana Čornejová, Anna Fechtnerová, Životopisný slovník Pražské univerzity. Filozofická a Teo-logická fakulta 1654–1773, Praha 1986.
- ČS** – Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století, 2. vyd., Praha 1982.
- ČsB** – Československo – Biografie, d. 1–3, 1936–1941.
- Čs. neurol.** – Československá neurologie a neurochirurgie, Praha 1904–.
- ČSPSČ** – Časopis společnosti přátel starožitností českých, Praha 1893–1963.
- ČVUT** – František Jílek, Václav Lomič, Dějiny Českého vysokého učení technického, d. 1, sv. 1–2, Praha 1973, 1978.
- DA** – Deutsche Arbeit. Monatsschrift für das geistige Leben der Deutschen in Böhmen, sv. 1–18, Praha 1901–1918.
- DaS (ĎaS)** – Dějiny a současnost, Praha 1959–1969; 1990–.
- Dalibor** – Dalibor, český hudební časopis, Praha 1879–1913; 1919–1927.
- DBE** – Deutsche Biographische Enzyklopädie, d. 1–10, München 1995–1999.
- DČD** – Dějiny českého divadla, d. 1–4, Praha 1968–1983.
- DČVU** – Dějiny českého výtvarného umění, d. 1–6, Praha 1984–2007.
- DČŽ** – Milena Beránková, Fraňo Ruttkay, Dějiny československé žurnalistiky, d. 1–2, Praha 1981–1984.
- Dlabač** – Gottfried Johann Dlabacž, Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien, d. 1–3, Prag 1815.
- DLČ** – Jan Jakubec, Dějiny literatury české, d. 1–2, Praha 1929, 1934.
- DUK** – Dějiny Univerzity Karlovy, d. 1–4, Praha 1995–1999.
- DVT** – Dějiny věd a techniky, Praha 1968–.
- EBL** – Josef Weinmann, Egerländer Biographisches Lexikon, d. 1–2, Bayreuth 1985–1987.
- EČVU** – Emanuel Poche, Encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1975.
- EJ** – Antonín Matzner, Ivan Poledňák, Igor Wasserberger, Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. Část jmenná: Československá scéna, Praha 1990.

- ESL** – Encyklopédia Slovenska, d. 1–6, Bratislava 1977–1982.
- ETK 1** – Encyklopedie tělesné kultury, d. 1–2, Praha 1963–1964.
- ETK 2** – Encyklopedie tělesné kultury, d. 1–2, Praha 1988.
- Ficek** – Viktor Ficek, Biografický slovník širšího Ostravska, seš. 1–5, Opava 1972–1983.
- FP** – Šárka Bartošková, Luboš Bartošek, Filmové profily. Českoslovenští scenáristé, režiséři, kameramani, hudební skladatelé a architekti hraných filmů, Praha 1986.
- FPH** – Šárka Bartošková, Luboš Bartošek, Filmové profily 2. Českoslovenští filmoví herci, d. 1–2, Praha 1990.
- FRB** – Fontes rerum Bohemicarum. Prameny dějin českých, ed. Josef Emler, Praha 1873–.
- Giebisch-Gugitz** – Hans Giebisch, Gustav Gugitz, Bio-bibliographisches Literaturlexikon Österreichs von den Anfängen bis zur Gegenwart, Wien 1964.
- GIÖ** – Die Grossindustrie Österreichs, d. 1–6, Wien 1898.
- Grove** – The New Grove Dictionary of Music and Musicians, d. 1–20, London 1980.
- Grove Opera** – The New Grove Dictionary of Opera, d. 1–4, London 1992, 1994.
- Heller** – Hermann Heller, Mährens Männer der Gegenwart. Biographisches Lexikon, d. 1–4, Brünn 1885–1892 (1. d., 2. rozš. vyd. 1912).
- Hudební věda** – sborník hudebních vědeckých prací Kabinetu pro soudobou hudbu, 1961–1963, od 1964 jako časopis.
- HS** – Československý hudební slovník osob a institucí, d. 1–2, Praha 1963, 1965.
- HSN** – František Sitenský, Hospodářský slovník naučný, d. 1–4, Praha 1905–1924.
- ISN** – Nový velký ilustrovaný slovník naučný, d. 1–17 + 3 dodatky, Praha 1932–1934.
- Jaksch** – Friedrich Jaksch, Lexikon sudetendeutscher Schriftsteller und ihrer Werke für die Jahre 1900–1929, Reichenberg 1929.
- Jakubcová** – Alena Jakubcová, Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Osobnosti a díla, Praha 2007.
- Jireček** – Josef Jireček, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, d. 1–2, Praha 1875–1876.
- JSH** – Jihočeský sborník historický, České Budějovice 1928–.
- Kalckbrenner** – Erich Kalckbrenner, Personalbibliographien der Professoren und Dozenten der Philosophischen Fakultät der Karl-Ferdinands-Universität in Prag im Zeitraum von 1654–1720 mit biographischen Angaben und mit zusammenfassendem Überblick, Med. Diss., Erlangen – Nürnberg 1972.
- Kejzlar** – Josef Kejzlar a kol., Dějiny textilní výroby v České Skalici. Sborník studií, Dvůr Králové nad Labem – Ústí nad Orlicí 1987.
- Knapík** – Jiří Knapík, Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948–1953, Praha 2002.
- Knauer** – Oswald Knauer, Das österreichische Parlament von 1848–1966, Wien 1969.
- Knihopis** – Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století, 1925–1946, ed. Zdeněk Tobolka, Praha 1950–1967, Dodatky, ed. František Horák, 1994–.
- Knížák** – Milan Knížák, Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v Českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950, d. 1 (A–L), d. 2 (M–Ž), Hradec Králové 2005.
- Kolář Elity** – Politická elita meziválečného Československa 1918–1938. Kdo byl kdo, ed. František Kolář a kol., Praha 1998.
- Koleška** – Zdeněk Koleška, Seznam biografí československých entomologů, in: Zprávy Československé společnosti entomologické při ČSAV, seš. 15–28, Praha 1979–1991. Dodatky in: Klapalekiana, seš. 29 a 34, Praha 1993 a 1998.
- Koerting** – W. Koerting, Die Deutsche Universität in Prag. Die letzten hundert Jahre ihrer Medizinischen Fakultät, Bonn 1968.
- Kosch** – Wilhelm Kosch, Deutsches Theater-Lexikon, d. 1–5, Klagenfurt – Wien 1953–.
- Kosch Lit** – Deutsches Literatur-Lexikon. Biographisches und bibliographisches Handbuch. Begründet von Wilhelm Kosch, 22 d. + 6 d. dodatků, Bern – München 1968–.
- Kosch Staatshandbuch** – Wilhelm Kosch, Biographisches Staatshandbuch. Lexikon der Politik, Presse und Publizistik, d. 1–2, Bern 1963.
- KRL** – K. J. Kutsch, Leo Riemens, Großes Sängerlexikon, d. 1–5, 3. vyd., München 1997.
- KSN** – Komenského slovník naučný, d. 1–10, Praha 1937–1938.
- Kudělka – Šimeček** – Milan Kudělka, Zdeněk Šimeček a kol., Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od roku 1760. Bio-bibliografický slovník, Praha 1972.
- Kunc** – Jaroslav Kunc, Slovník soudobých českých spisovatelů. Krásné písemnictví v letech 1918–1945, d. 1–2, Praha 1945.
- Kutnar** – František Kutnar, Jaroslav Marek, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví, 2. vyd., Praha 1997.
- LČL** – Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, d. 1; 2, sv. 1–2; 3, sv. 1–2 (A–Ř), Praha 1985–.

- LDM** – Lexikon zur deutschen Musikkultur Böhmen, Mähren, Sudetenschlesien, d. 1–2, München 2000.
- Lišková** – Marie Lišková, Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách v letech 1861–1913, Praha 1994.
- Maasburg** – Geschichte der obersten Justizstelle in Wien (1749–1848), ed. Michael Friedrich Maasburg, Prag 1879.
- MČE** – Malá československá encyklopedie, d. 1–6, Praha 1984–1987.
- MGG** – Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, ed. L. Finscher, Fr. Blume, d. 1–8, 2. vyd., Kassel 1994– (Personenteil 1999–).
- MSB** – Ladislav Skala, Malý slovník biografí, d. 1–6, Praha 1988–1991.
- MSA** – Mitteilungen des Sudetendeutschen Archivs, seš. 1–125, München 1971–1996.
- MSN** – Masarykův slovník naučný, d. 1–7, Praha 1925–1933.
- MVGDB** – Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, seš. 1–82, Prag 1862–1944.
- Myška** – Milan Myška a kol., Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska, Ostrava 2003.
- Národní album** – Národní album. Sběrka podobizen a životopisů českých lidí prací a snahami vynikajících i zasloužilých, Praha b. d. [1899].
- NBS** – Nowy biografiski słownik k stawiznam a kulturje Serbow, Budyšin 1984.
- ND a jeho předchůdci** – Národní divadlo a jeho předchůdci. Slovník umělců a divadel Vlastenského, Stavovského, Proza-tímního a Národního, Praha 1988.
- NDB** – Neue Deutsche Biographie, d. 1–, München 1953–.
- NGS** – Naučný geologický slovník, ed. J. F. Svoboda, 2. díl, Praha 1961.
- NÖB** – Neue Österreichische Biographie 1815–1918, begr. v. A. Bettelheim, část 1, d. 1–9, Wien 1923–1956, část 2, d. 1, Wien 1925.
- NEČVU** – Nová encyklopedie českého výtvarného umění, d. 1–2, ed. Anděla Horová, Praha 1995.
- NEČVUD** – Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky, ed. Anděla Horová, Praha 2006.
- ÖAW Almanach** – Almanach der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, sv. 1–67, Wien (1851–1917 jako Almanach der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, sv. 68–96, 1918–1946 [1948] jako Almanach der Akademie der Wissenschaften, sv. 97–, 1947[8]–).
- ÖBL** – Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, d. 1– (A–S), Wien 1957–.
- ODS** – Ottův divadelní slovník, Praha 1919.
- OSN** – Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, d. 1–28, Praha 1888–1909.
- OSND** – Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k Ottovu slovníku naučnému, d. 1–6, Praha 1930–1943.
- Österreich Lexikon** – Österreich Lexikon in zwei Bänden, ed. R. Bamberger, Wien 1995.
- ÖZBH** – Österreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen, Wien 1853–1914.
- PA** – Památky archeologické a místopisné, Praha 1855–, od 1949 jako Památky archeologické.
- Pazdírek** – Pazdírkův hudební slovník naučný II. Část osobní, d. 1–2, ed. G. Černušák, V. Helfert, B. Štědroň, Brno 1933–1937.
- Pejskar** – Jožka Pejskar, Poslední pocta. Památník na zemřelé československé exulanty, sv. 1–4, Zürich 1982–1994.
- Podlaha, Posvátná místa** – Antonín Podlaha, Posvátná místa Království českého, sv. 1–7, Praha 1907–1913.
- Podlaha, Soupis památek** – Antonín Podlaha, Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku 19. století, sv. 1–28, Praha 1898–1908.
- Poggendorff** – J. C. Poggendorff, Biographisch-literarisches Handwörterbuch der exakten Wissenschaften, d. 1–, Leipzig – Berlin 1863–.
- Priekopníci** – J. Tibenský, O. Pöss a kol., Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 3, Bratislava 1999.
- PSB** – Polski słownik biograficzny, d. 1–, Kraków 1935–.
- PSD** – Příruční slovník k dějinám KSČ, d. 1–2, Praha 1964.
- PSN** – Příruční slovník naučný, d. 1–4, Praha 1962–1967.
- RHB** – Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě, d. 1–5, ed. Antonín Truhlář, Karel Hrdina, Josef Hejnic a Jan Martínek, Praha 1966–1982.
- Riemann** – Hugo Riemanns Musiklexikon, d. 1–2, Berlin 1929 (11. vyd.).
- RSN** – Slovník naučný, d. 1–10, ed. F. L. Rieger, Praha 1860–1872.
- Saur** – Saur allgemeines Künstlerlexikon der bildenden Künstler aller Zeiten und Völker, ed. Günther Meißner, d. 1–, Leipzig 1992– (d. 1–3 též jako: Allgemeines Künstler-Lexikon, ed. G. Meißner, München – Leipzig 1983–1990).
- Sbb. Wien** – Sitzungsberichte der (Kaiserlichen) Akademie der Wissenschaften in Wien, mathematisch-naturwissenschaftliche Klasse, sv. 1–156, Wien 1848–1947.

- SBS** – Slovenský biografický slovník, d. 1–6, Martin 1986–1994.
- SČS** – Slovník českých spisovatelů od roku 1945, ed. P. Janoušek, d. 1–2, Praha 1995–1998.
- SČF** – Slovník českých filozofů, Brno 1998.
- SČL** – Slovník české literatury 1970–1981, Praha 1985.
- SČSVU** – Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997, d. 1–, Ostrava 1998–.
- SDLČ** – Arne Novák, Stručné dějiny literatury české, Olomouc 1946.
- Slezsko** – Biografický slovník Slezska a severní Moravy, d. 1–, Opava, Ostrava 1993–.
- SPFFBU** – Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, Brno 1952–.
- Sudetenland** – Sudetenland. Böhmen-Mähren-Schlesien. Vierteljahrschrift für Kunst, Literatur, Wissenschaft und Volkstum, München 1960–.
- Thieme – Becker** – Ulrich Thieme und Felix Becker, Hans Vollmer, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, d. 1–37, Leipzig 1907–1950.
- Toman** – Prokop Toman, Nový slovník československých výtvarných umělců, d. 1–2, Praha 1947.
- Toman D** – Prokop Toman, Prokop H. Toman, Dodatky ke slovníku československých výtvarných umělců, Praha 1955.
- Tomeš** – Josef Tomeš a kol., Český biografický slovník XX. století, d. 1–3, Praha 1999.
- VČAZ** – Věstník Československé akademie zemědělské, 1925–1953 (dále jako Věstník Československé akademie zemědělských věd, 1954–).
- Věstník ČAVU** – Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1892–1917; Věstník České akademie věd a umění, Praha 1918–1952. Dále jako
- Věstník ČSAV** – Věstník Československé akademie věd, Praha 1953–1992. Dále jako
- Věstník AV ČR** – Věstník Akademie věd České republiky, Praha 1993–.
- Věstník KČSN** – Věstník Královské české společnosti nauk, Praha 1888–1952.
- Vollmer** – Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler des 20. Jahrhunderts, d. 1–6, ed. Hans Vollmer, Leipzig 1953–1962.
- VVM** – Vlastivědný věstník moravský, Brno 1946–.
- Wininger** – Salomon Wininger, Große Jüdische National-Biographie mit mehr als 8000 Lebensbeschreibungen namhafter jüdischer Männer und Frauen aller Zeiten und Länder, sv. 1–6, Czernowitz 1925–1936.
- Wurzbach** – C. Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben, d. 1–60, Wien 1856–1891; Register zu den Nachträgen, 1923.
- ZGLM** – Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens, 1897–1941 (dále jako Zeitschrift für Geschichte und Landeskunde Mährens), 1942–1944.

SEZNAM AUTORŮ HESEL

PhDr. Bartůšek, Václav, Ph.D., Národní archiv Praha
Prof. PhDr. Bláhová, Marie, DrSc., Filozofická fakulta UK Praha
PhDr. Blažíčková-Horová, Naděžda, NG Praha
Prof. PhDr. Blecha, Ivan, CSc., Filozofická fakulta UP Olomouc
PhDr. Bočková, Hana, Dr., Filozofická fakulta MU Brno
PhDr. Bošík, Martin, Regionální muzeum Litomyšl
Mgr. Burda, Tomáš, Kartografie Praha
PhDr. Brabencová, Jana, Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Čáňová, Eliška, Hostivice
Mgr. Čoupková, Magdalena, Archiv VUT Brno
Mgr. Doležalová, Eva, Ph.D., Historický ústav AV ČR Praha
RNDr. Drábek, Pavel, Rostoky u Prahy
Doc. Mgr. Dubská, Alice, CSc., Praha
RNDr. Đuranová, Ludmila, Národní biografický ústav Slovenskej národnej knižnice Martin
PhDr. Ebelová, Ivana, CSc., Filozofická fakulta UK Praha
Doc. PhDr. Filip, Zdeněk, CSc., Šumperk
Mgr. Flodrová, Milena, Brno
RNDr. Folta, Jaroslav, CSc., NTM Praha
PhDr. Hallová, Markéta, Praha
Doc. PhDr. Hlaváčková, Ludmila, CSc., Ústav dějin lékařství UK Praha
PhDr. Mgr. Horák, Ondřej, Právnická fakulta UP Olomouc
PhDr. Hořejš, Miloš, NTM Praha
PhDr. Hrdinová, Radmila, Právo Praha
Ing. Hučka, Jan, Plzeň
PhDr. Husová, Marcella, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Jakubcová, Alena, CSc., Divadelní ústav Praha
Mgr. Janiš, Dalibor, Ph.D., Historický ústav AV ČR Brno
Mgr. Kapusta, Jan, Galerie výtvarného umění Náchod
PhDr. Karkanová, Hana, MG Brno
Ing. Kleinová, Jana, NTM Praha
Ing. Kolečka, Zdeněk, Praha
Mgr. Křesadlo, Vít, SOKA Žďár nad Sázavou
Doc. PhDr. Kučera, Martin, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Kůrka, Pavel, Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Lacina, Vlastislav, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
Doc. PhDr. Linhartová, Věra, CSc., Lékařská fakulta MU Brno
PhDr. Lněničková, Jitka, Praha
PhDr. Ludvová, Jitka, CSc., Divadelní ústav Praha
PhDr. Makariusová, Marie, Historický ústav AV ČR Praha
Mgr. Martínek, Jiří, Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Martínek, Miloslav, CSc., Právo Praha
PhDr. Masnerová, Jiřina, Archiv ČVUT Praha
PhDr. Mášová Hana, Ph.D., Ústav dějin lékařství UK Praha
BcA. Matela, Pavel, Škola kreativní fotografie Praha
Prof. Ing. Mayer, Daniel, DrSc., Fakulta elektrotechnická Západočeská univerzita Plzeň

Prof. PhDr. Mazurek, Jan, CSc., Pedagogická fakulta UP Olomouc
Doc. PhDr. Mikulec, Jiří, CSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Němeček, Jan, DrSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Novotný, Gustav, CSc., Historický ústav AV ČR Brno
PhDr. Novotný, Jiří, CSc., Ph.D., Archiv České národní banky Praha
Mgr. Otavová, Marie, Městské muzeum Žamberk
Prof. PhDr. Pánek, Jaroslav, DrSc., Historický ústav AV ČR Praha
Prof. PhDr. Poledňák, Ivan, DrSc., Praha
Mgr. Pokludová, Andrea, Ph.D., Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezská Univerzita Opava
Mgr. Prokop, Vladimír, gymnázium Sokolov
PhDr. Přibáňová, Svatava, Brno
Prof. PhDr. Rataj, Jan, CSc., Fakulta mezinárodních vztahů VŠE Praha
Ing. Roulová, Zdena, Kartografie Praha
Mgr. Sekyrka, Tomáš, NG Praha
PhDr. Scherl, Adolf, CSc., Praha
Mgr. Scheufler, Pavel, Praha
PhDr. Sklenář, Karel, DrSc., Praha
Doc. PhDr. Smutný, Bohumír, Dr., MZA Brno
PhDr. Svobodová, Mílada, NK Praha
Doc. PhDr. Svobodný, Petr, CSc., Archiv UK Praha
Mgr. Šaur, Josef, Filozofická fakulta MU Brno
Mgr. Šebek, Jaroslav, Ph.D., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Šmeral, Jiří, Filozofická fakulta UP Olomouc
Mgr. Šourková, Anna, Národní biografický ústav Slovenskej národnej knižnice Martin
Doc. PhDr. Šouša, Jiří, CSc., Filozofická fakulta UK Praha
PhDr. Šroněk, Michal, CSc., Ústav dějin umění AV ČR Praha
Mgr. Táborecká, Alena, Národní biografický ústav Slovenskej národnej knižnice Martin
PhDr. Tomeš, Josef, Masarykův ústav – Archiv AV ČR Praha
PhDr. Vacek, Jiří, Slovanská knihovna NK Praha
Mgr. Valentová, Kateřina, Ph.D., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Válka, Miroslav, Ph.D., Filozofická fakulta MU Brno
RNDr. Vlašímský, Pavel, Česká geologická služba Praha
Doc. PhDr. Vlček, Pavel, CSc., Fakulta architektury ČVUT Praha
PhDr. Voit, Petr, CSc., Strahovská knihovna Královské kanonie premonstrátů Praha
Doc. JUDr. Vojáček, Ladislav, CSc., Právnická fakulta MU Brno
PhDr. Vondra, Roman, Ph.D., Historický ústav AV ČR Praha
Doc. PhDr. Vošahlíková, Pavla, DrSc., Historický ústav AV ČR Praha
PhDr. Závodský, Vít, Brno
Ing. Žďárská, Miloslava, Praha

REDAKČNÍ RADA

Prof. JUDr. PhDr. Adamová, Karolína, CSc.
RNDr. Folta, Jaroslav, CSc.
Prof. PhDr. Hlaváček, Ivan, CSc.
PhDr. Hozák, Jan
PhDr. Husová, Marcella, CSc. (vědecká tajemnice)
Doc. PhDr. Charvát, Petr, DrSc.
Prof. PhDr. Janáčková, Jaroslava, CSc.
PhDr. Kubín, Petr, PhD.
Doc. PhDr. Kučera, Martin, CSc.
PhDr. Ludvová, Jitka, CSc.
Prof. PhDr. Pánek, Jaroslav, DrSc.
Prof. Ing. Průcha, Václav, CSc.
Prof. PhDr. Raková, Svatava, CSc.
PhDr. Svatoš, Michal, CSc.
Doc. PhDr. Šedinová, Jiřina, CSc.
Doc. PhDr. Šedivý, Ivan, CSc.
PhDr. Tomeš, Josef (předseda)
Doc. PhDr. Vlček, Pavel, CSc.
Doc. PhDr. Vošahlíková, Pavla, DrSc. (místopředsedkyně)

BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK ČESKÝCH ZEMÍ

BRUNA, Eduard, * 27. 7. 1822 Praha, † 24. 6. 1899 Kyselka u Karlových Varů, historik, novinář, geograf

Byl synem dělostřeleckého důstojníka. Od 1840 studoval na pražské univerzitě, 1845 dosáhl doktorátu (PhDr.). 1845 žádal o možnost vyučovat fyzickou geografii (jako vůbec první, byť nehabilitovaný, docent tohoto oboru na pražské univerzitě), získal ji 1847; 1848 se stal soukromým docentem fyzické geografie a českých dějin. V přednáškách popularizoval mj. dílo F. Palackého. Jako jeden z prvních přednášejících využil práva svobodné výuky na univerzitě. V revolučních letech 1848–49 patřil k akademickým radikálům. Stal se členem Národního výboru a v květnu 1848 se účastnil deputace do Innsbrucku, kam v důsledku revolučních událostí dočasně přesídlil rakouský dvůr. V červnu 1848 velel v Klementinu oddílu studentů filozofie. Perzekuci však unikl, trestní stíhání vedené proti němu bylo v srpnu 1848 zastaveno. Zatčen byl však 1849 v souvislosti s účastí na připravovaném májovém spiknutí. Při výsleších údajně přitížil řadě svých druhů, nejvíce Karlu Sladkovskému. K odsouzení B. opět nedošlo pro nedostatek důkazů.

Ve svém jediném díle *Geschichte Böhmens* převzal filozofii dějin Augustina Smetany. Rozvinul v něm základní myšlenku o tom, že Slované mají uskutečnit ideu sociální spravedlnosti v dějinách. V následujících letech se B. vzdal další politické činnosti a vstoupil do státních služeb. 1852–89 působil jako šéfredaktor listu *Prager Zeitung*, 1867 založil jeho večerník *Prager Abendblatt*. Univerzitní kariéru ukončil, pouze 1859/60 a 1867/68 byl děkanem doktorského kolegia filozofické fakulty pražské univerzity.

D: Geschichte Böhmens, 1849.

L: BL 1, s. 155; EBL 1, s. 91 (kde chybně místo narození Kyselka); ISN 3, s. 178; KSN 2, s. 152n.; V. Häufler, Dějiny geografie na Univerzitě Karlově 1348–1967, 1968, s. 54, 61, 390 (s místem úmrtí Praha); Kutnar, s. 243; DUK 3, s. 93, 99, 353; SČF, s. 59; K. Kazbunda, Stolice dějin na pražské univerzitě 2, 1965, s. 16, 20n.

ROMAN VONDRA, JIŘÍ MARTÍNEK

BRŮNA, František, * 5. 10. 1867 Plavy u Jablonce nad Nisou, † 18. 6. 1937 Plavy u Jablonce nad Nisou, průmyslový podnikatel v textilnictví

Od 1892 provozoval v Plavech přádelnu bavlny, 1900 založil v obci ještě mechanickou tkalcovnu se 120 mechanickými stavby, jejichž počet zvýšil během necelých deseti let na 500. Tehdy tam zaměstnával více než 200 mužů i žen. Vyráběl převážně režné bavlněné zboží. Asi 1908 přikoupil ještě tkalcovnu v Dolních Štěpanicích. Pro firmu pracovaly dále 4 jiné tkalcovny ve mzdě. Kolem 1907 začal v Plavech stavět budovu nové přádelny bavlny nejmodernější železobetonové konstrukce. Ve 20. letech tam vlastnil také barvírnu a tiskárnu, v Dolních Štěpanicích ještě bělidlo a úpravnu. Ve svých provozech zaměstnával již 800 lidí. Vyráběl široký sortiment,

mj. bavlněné příze a kloty, serže, sypkoviny, bílé zboží, flanely, kapesníky, ručníky, různé druhy dámských módních látek ad. Zboží prodávala firma na domácím i širokém zahraničním trhu. V textilním průmyslu podnikal i B. syn František, který vlastnil bělidlo, mandl a úpravnu v Hrabačově.

L: J. Preiss, Český průmysl textilní slovem i obrazem, 1909, nestr.; Trh československý, 1925, s. 2129.

P: Litoměřice matriky římskokatolických far litoměřické diecéze, část 1616–1900, matriky narozených, pokřtěných a zemřelých fary Držkov 1799–1898, fol. 46v–47r.

JANA BRABENCOVÁ

BRUNAR, Heinrich, * 5. 10. 1876 Vídeň (Rakousko), † 10. 6. 1933 Cvikov u České Lípy, právník, politik

Vystudoval práva na univerzitě ve Vídni. 1907 zahájil profesní kariéru jako notář v Mikulově. Stejněmu povolání se věnoval ve Zlatých Horách. 1918 se stal spoluzakladatelem separatistické politické formace pod názvem Deutsch-Soziale Volkspartei des Sudetenlandes. V září 1919 se v jejím rámci podílel na založení Deutsche Nationalpartei (Německá národní strana, DNP). 1920–25 byl za tuto stranu poslancem Národního shromáždění, 1925–29 zastával mandát senátora. Poté, co se Rudolf Lodgman von Auen stáhl do ústraní, převzal 1925 funkci předsedy DNP. Pod B. vedením strana pokračovala v prosazování politiky nepřátelské vůči československému státu. V září 1930 došlo pod vlivem německé NSDAP v DNP k rozkolu a B. rezignoval na funkci předsedy strany. 1931 po dalších sporech opustil stranu úplně a přešel do Alldeutsche Volkspartei.

L: BL 1, s. 155; César – Černý 2, s. 542; Kolář Elity, s. 28.

ROMAN VONDRA

BRUNCLÍK, Josef, * 24. 12. 1850 Kněžnice u Jičína, † 9. 1. 1929 Mladá Boleslav, kartograf, pedagog

Pocházel z rodiny drobného rolníka, na gymnázium chodil v Hradci Králové a Jičíně. Studia na filozofické fakultě v Praze nedokončil, údajně pro nemoc (ke jménu si pak dával titul PhC.). 1876 vstoupil do státních služeb jako učitel na obecních školách, nejprve na Hořovicku (Hostomice, Cerhovice), pak v Lomnici nad Popelkou, od 1885 v Mladé Boleslavi, kde působil až do odchodu do důchodu (1919).

Učil češtinu, dějepis a zeměpis, publikačně činný byl ve všech těchto oborech (*Sbírka přísloví ku nacvičení správného i neb y po obojetných souhláskách*, 1886; *O historickém rozvoji nauky o elektríně a jejím užití*, 1894), ale nejznámější se stal díky svým kartografickým pracím. První mapu (*Belgie, Hollandsko a Lucembursko*) vydal v Turnově 1895, současně v české i německé verzi, následovala mapa Solné komory a nástěnná mapa Evropy; B. připravoval i mapu starověkého Řecka,

ale ta již nebyla vydána. Hlavním výsledkem jeho práce byly školní atlasy. Nejprve vydal (1904) nakladatel V. Neubert *J. Brunclíkův Atlas pro školy měšťanské*, který se během dalších 20 let dočkal řady reedic (na nich spolupracovali F. Machát a K. Spalová); byl to vůbec první český původní atlas většího rozsahu. Později pak B. pracoval na středoškolském atlasu, který vyšel 1908–13 odděleně pro jednotlivé studijní ročníky, 1915 souborně jako *J. Brunclíkova Zeměpisný atlas pro školy střední, lycea, ústavy učitelské a školy obchodní* (175 map a plánů v 64 listech s doprovodným textem B. Maška). I tento atlas se dočkal (zvláště po 1918, kdy dostal ve školách přednost před atlasem B. Kozenna a J. Metelky) mnoha vydání (8. vyšlo 1947 jako *Soubor map ze školního atlasu Brunclíkova-Machátova péčí B. Šalamona a K. Kuchaře*) a stal se podkladem pro *Školní zeměpisný atlas* (1950), označovaný podle autorů jako Šalamon-Kuchař a vycházející až do 1958.

B. připravil rovněž *Atlas pro školy obecné* (1904), obsahující jen 5 základních map, a také první dějepisný atlas u nás, *Atlas dějepisný pro potřebu škol měšťanských* (1914). Z jednotlivých map připomeňme *Místopisnou mapu království Českého* (1:560 000, 1906), obdobnou mapu pro Moravu (1908) a v menším měřítku pro celé mocnářství (1907). Celkem 8 turistických map pokrylo v měřítku 1:175 000 oblast severovýchodních Čech včetně Krkonoš. Město, ve kterém strávil takřka polovinu života, zpracoval do plánu vydaného 1912 pod názvem *Místopisný plán královského města Mladé Boleslavi*. Spíše okrajově se zabýval psaním divadelních her (*Lenorka, děvče cikánské*, 1888).

L: L. Mucha, Kartograf J. B., in: AUC – Geographica, sv. 11 – supplementum, 1976, s. 87n. (se soupisem díla); L. Beneš, Zapomenutý mladoboleslavský zeměpisec, in: Mladoboleslavský zpravodaj, 1989, březen, s. 11; ČBS, s. 69; J. Martínek – M. Martínek, Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové, 1998, s. 74; Tomeš 1, s. 146.

JIRÍ MARTÍNEK

BRUNCLÍK, Stanislav, * 17. 6. 1910 Podmoklice u Semil, † 14. 2. 1944 Drážďany (Německo), novinář

Vystudoval 1925–29 obchodní akademii v Praze-Karlíně a po maturitě pracoval 1929–31 jako mzdový účetní v ČKD v Praze-Libni. Již za studentských let sympatizoval s komunistickým hnutím a přispíval do komunisticky orientovaných mládežnických časopisů *Mládí*, *Avantgarda* a *Kritika* 28. 1929 vstoupil do KSČ, stal se funkcionářem Komunistického svazu mládeže a 1931 redaktorem komunistického mládežnického časopisu *Mladá garda*, spolupracovníkem *Rudého práva* a marxistické revue *Levá fronta*. 1933–34 studoval na Mezinárodní leninské škole v Moskvě a zároveň působil v aparátu Komunistické internacionály mládeže. Po návratu do vlasti pracoval krátce jako stranický funkcionář na Hodonínsku. 1935–38 byl redaktorem *Haló novin* a *Rudého práva* a spolupracovníkem týdeníků *Tvorba* a *Rozsévačka*; zaměřoval se především na zahraničněpolitickou problematiku.

V létě 1937 se jako zpravodaj *Rudého práva* zúčastnil protifašistického kongresu evropské mládeže v Paříži. Od počátku německé okupace působil pod krycím jménem Karel Klíma v ilegálních strukturách KSČ: 1939–40 byl instruktorem prvního ilegálního vedení KSČ pro stranické kraje na Moravě, 1940–41 postupně krajským tajemníkem strany v Hradci Králové, v Plzni a na Kladně, 1941–42 instruktorem druhého ilegálního vedení KSČ a 1942–43 členem třetího ilegálního vedení KSČ. Podílel se na redakci a distribuci ilegálního komunistického tisku a 1942–43 redigoval ilegální *Rudé právo*. V ilegalitě se též věnoval literární práci; z francouzštiny přeložil (pod pseudonymem Jaroslav Benda) Diderotův dialog *Rameauův synovec* a Stendhalova *Luciena Leuwena*, z němčiny Eckermannovy *Hovory s Goethem* a připravoval ediční projekt poválečné *Socialistické knihovny*. 15. 7. 1943 byl zatčen gestapem, do října 1943 vězněn v Praze na Pankráci, poté převezen do soudní vazby v Drážďanech. 16. 12. 1943 byl odsouzen k trestu smrti a v únoru 1944 popraven. Zatčení byli i členové jeho rodiny – manželka, otec a matka, jež zahynula v koncentračním táboře.

L: PSN 1, s. 277; MČE 1, s. 585; PSD 1, s. 62; Tomeš 1, s. 146; Nebylo bezejmenných, 1986, s. 28n.

JOSEF TOMEŠ

BRUNCVÍK (též BRUNCVICIUS), Zachariáš, * kolem 1570 Pardubice?, † 30. 8. 1634?, utrakvistický duchovní, humanista, kazatel

Jako místo narození byla udávána též Praha. Pravděpodobnější jsou však Pardubice, kde byl jeho otec Ondřej děkanem. Dráhu duchovního nastoupil B. jako diákon 1595 v Chrudimi a později v Polné. Kněžské svěcení přijal 1600 z rukou arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé v kostele sv. Vojtěcha v Praze. Stal se kaplanem (v některých pramenech uváděn rok 1604) u Sv. Jindřicha v Praze na Novém Městě. 1606 byl nucen místo opustit a působil pak jako utrakvistický duchovní správce v Žatci. Ačkoliv tam setrval pouze pět let, získal si řadu přátel i značnou oblibu, jak o tom svědčí několik latinských sborníků, vzniklých k jeho počtě a vydávaných zejména u příležitosti narození jeho synů. B. měl celkem pět dětí, z nichž dva synové, Zachariáš a Václav, následovali otce v kněžské dráze. K 12. 8. 1611 byl B. potvrzen jako duchovní správce v Bělé na Plzeňsku na panství Diviše Markvarta z Hrádku. Ani tam však nezůstal dlouho: 14. 10. 1614 se stal farářem v Prachaticích, ale kvůli sporům odešel po roce do Bystřice pod Pernštýnem na panství Jana Čejky z Olbramovic. B. tamní působení ukončily pobělohorské události. Odešel do exilu do Pirny, 1628 byl ale nařčen z kalvinství. 1631 snad působil jako kazatel v Toruni, současně je doložen i v Pirně. Záznamy z přelomu 20. a 30. let 17. století

svědčí o tom, že tam žil sám, bez rodiny a bez finančních prostředků. Bydlel na předměstí u Lodní brány v domě magistra J. Jentzchena s Mikulášem Nucellou, o generaci mladším a snad i poněkud majetnějším, bývalým farářem z Velvar. Zemřel v bídě.

Těžiště jeho tvorby tvoří česky psaná duchovní literatura s použitím forem, jež bezprostředně vycházely z jeho duchovenské praxe. V latině otiskoval pouze příležitostné verše. Před odchodem do exilu vydal tiskem několik kázání. V cizině publikoval krátké duchovní spisky, mezi nimiž jsou nejzajímavější dvě „obraný“. První byla zaměřena na obhajobu přijímání krve Páně a vyšla 1624 s paralelním latinsko-českým názvem *Septuaginta Rationes usum Sanguinis Coenae Adserentes ... Obrana Apologetická*. Druhá, *Defensio Exulantium... Obrana Čechů mezi národy rozptýlených* (1633), byla obhajobou českých exulantů-nekatolíků, „obviněných“ z rebelie jako příčiny válečných událostí. Zajímavým svědectvím o životě exulantské obce v Pirně bylo pohřební kázání na Alžbětu Pětikostelní z Aventýna, první manželku Jana Jiřího Pětikostela z Aventýna, která zemřela 28. 12. 1631.

D: soupis in: Knihopis 1310–1336.

L: RHB 1, s. 230n.; BOS 2, s. 521; OSN 4, s. 793; RSN 1, s. 925; L. Bobková, *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621–1639*, 1999, s. 139.

KATEŘINA VALENTOVÁ

BRUNE, August, * 14. 10. 1857 Halle u Güterslohu (Německo), † 23. 6. 1914 Neštědice u Ústí nad Labem, továrník, podnikatel v chemickém průmyslu

Pocházel z Vestfálska, absolvoval techniku v Hannoveru. Spolu se svým švagrem Juliem Kiskerem, jehož rodina vlastnila v Halle továrnu na lihoviny, založil 1881 chemickou továrnu, tzv. sulfátku, v Neštědicích (tehdy Nestertitz, nyní část obce Povrly), produkující mj. suroviny pro výrobu celulózy a balicí papír; jako první v Rakousku-Uhersku vyráběl sulfitovou buničinu. Nejpozději 1911 tuto firmu převzal koncern Emil Fürth & Sohn.

B. zemřel na následky pokusu o sebevraždu; podle jeho přání byly jeho ostatky spáleny (26. 6. 1914) v drážďanském krematoriu. Zanechal manželku Helenu, roz. Klepschovou, a šest dětí (3 syny, 3 dcery); nejstarší z nich, dcera Elly, se provdala za ústeckého továrníka Fritze Wolfruma.

L: Aussiger Tagblatt 24. 6. 1914, s. 4 (zpráva) a s. 10 (úmrtní oznámení); GIÖ 5, s. 11; BL 1, s. 155.

JIŘÍ MARTÍNEK

BRUNECKÝ, Zdeněk, * 3. 2. 1915 Brno, † 3. 4. 1985 Ivančice, lékař-pediatr a genetik, organizátor dětského lékařství

Pocházel z rodiny úředníka a učitelky. Navštěvoval 1921–26

chlapeckou obecnou školu v dnešní Staňkově ulici v Brně. 1926–34 studoval na Reformním reálném gymnáziu v Brně-Králově Poli. Vedle studia se intenzivně angažoval v Sokole, vedl dorostence a byl členem reprezentačního družstva odbíjené. 1934 byl přijat ke studiu medicíny na Lékařské fakultě MU a v té době absolvoval také Institut pro výuku jazyků a Berlitzovu jazykovou školu, kde složil státní zkoušku z angličtiny a francouzštiny. Studia medicíny úspěšně ukončil 1939, avšak vzhledem k uzavření českých vysokých škol byl promován titulem MUDr. až po druhé světové válce. Do té doby prošel několika náhradními zaměstnáními: byl laborantem na I. dětské klinice Lékařské fakulty MU (kde byl již od 1934 veden jako výpomocný ošetřovatel) a po zákazu zaměstnávat mediky v nemocnicích pracoval jako asistent u obvodního lékaře MUDr. Vladimíra Vašíčka ve Frýdlantu nad Ostravicí. 14. 4. 1945 se B. oženil s učitelkou Věrou Rothovou a spolu vychovali dceru a dva syny.

Po promoci (12. 6. 1945) B. zahájil profesní dráhu lékaře jako asistent na I. dětské klinice. Pracoval v nově zřízené poradně pro novorozence. Také přednášel na brněnských středních zdravotních školách. 1946–49 studoval externě psychologii na filozofické fakultě. 30. 3. 1948 získal titul odborného lékaře pro nemoci dětské a 25. 3. 1953 byl jmenován docentem pediatrie. S prof. O. Teyschlem, B. nadřízeným a příznivcem na I. dětské klinice, přešel do nově vybudované Dětské nemocnice v Brně-Černých Polích a tam 1. 9. 1955 přijal místo přednosta I. dětské kliniky zaměřené na hematologii, imunologii a imunopatologii. 15. 1. 1959 obhájil vědeckou hodnost CSc., 22. 9. 1959 byl jmenován mimořádným profesorem dětského lékařství a 1. 6. 1967 profesorem řádným. Dále pracoval ve funkci proděkana pro výzkum a pediatrii lékařské fakulty (od 1955), jako specialista v oboru pediatrie (1956), krajský odborník pro péči o ženu a dítě (1960–64). Od 1961 vedl I. pediatrickou katedru lékařské fakulty v Brně, od 1961 byl pověřen funkcí recenzenta pro Státní zdravotnické nakladatelství v Praze a od 1962 zasedal v poradním sboru katedry pediatrie Ústavu pro další vzdělávání lékařů a získal jmenování členem jak poradního sboru hlavního odborníka pro péči o děti, tak dvou komisí vědecké rady pražského ministerstva zdravotnictví. 1963 byl jmenován ředitelem Výzkumného ústavu pediatrického v Brně, který spolu s O. Teyschlem založil. Do náplně pediatrického ústavu náležela také rychle se rozvíjející klinická genetika. B. rovněž inicioval vznik genetické poradny pro rodiče. 1968 byl zvolen místopředsedou České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, členem hlavních problémových komisí pro pediatrii a genetiku a předsedou České společnosti pro lékařskou genetiku. V zahraničí byla B. odborná erudice natolik ceněna, že mu bylo nabídnuto vedení Genetického ústavu v Uppsale. B. odmítl, protože chtěl vybudovat ve Výzkumném ústavu pediatrickém katedru humánní genetiky. Všechny plány ukončil vývoj po srpnu 1968. B. stihl uspořá-

dat XV. mezinárodní pediatrický sjezd v Brně, na jehož jednání přijeli významní genetické z Velké Británie, západního a východního Německa, Francie, Švédska, Norska a Dánska, a zúčastnil se jako představitel československé pediatrie čtyř zahraničních studijních cest. 1970 byl vyloučen z KSČ a odvolán z funkce ředitele Výzkumného ústavu pediatrického, zbaven vedení kliniky a katedry a 1973 mu byl ukončen pracovní poměr bez možnosti prodloužení. Z kliniky však nakonec odešel až na podzim 1979 a do 1981 dostával jen nevýznamné úvazky ve zdravotnických zařízeních v Tišnově, Kuřimě a v Blansku.

B. intenzivně rozvíjel především dětskou hematologii, zvláště zřetel věnoval psychologii dítěte a dětské lékařské genetice, kterou u nás zaváděl. Jezdil na zahraniční pobyty v Evropě a USA. Publikoval sedmáct monografií a více než sto deset příspěvků v odborných časopisech. V první polovině sedmdesátých let dokončil obsáhlou učebnici *Lidská genetika*. Kratší příspěvky publikoval pod cizími jmény a přednášel v českých zemích a na Slovensku. Po operaci žlučníku v nemocnici v Ivančicích zemřel na srdeční infarkt. Byl pochován v Brně.

D: výběr: Zlozvyky v dětském věku a jiné výchovné problémy, 1959, 1963; (s O. Teyschlem) Duševní vývoj dítěte a výchova, 1959, 1964; Vývojové vady a úchytky, 1962; Dětské choroby, 1962, 1964 a 1970; (s kol.) Pediatrická propedeutika, 1966; Úvod do lékařské genetiky, 1965, 1967, 1972.

L: Dějiny university v Brně (ed. F. Jordán a kol.), 1969, s. 348, 357; J. Horák – J. Hlavoň, K nedožitým osmdesátinám prof. MUDr. Z. B., CSc., in: Československý pediatri 50, 1995, č. 6, s. 382; ČBS, s. 70; Tomeš 1, s. 146.

P: Archiv MU Brno, fond A1 Rektorát MU, osobní spisy, kart. 19; fond A3 Lékařská fakulta MU Brno, osobní a kádrové spisy.

VĚRA LINHARTOVÁ

BRUNER-DVOŘÁK, Rudolf, * 2. 7. 1864 Přelouč, † 30. 10. 1921 Praha, fotograf, průkopník fotografické reportáže

Otec Václav B. byl krejčím. Po vyučení fotografickému řemeslu 1887 u mnichovského fotografa Carla Teufela založil B. v Přelouči portrétní atelier. Druhé jméno Dvořák začal nepochybně používat od 1889, kdy už působil na Královských Vinohradech, ale úředně mu to bylo povoleno až 1919. Od 1894 do konce života pak pracoval v centru Prahy, portrétní fotografii nakonec opustil a jako první z českých fotografů se specializoval na zakázkové práce mimo atelier. Často fotografoval také architekturu, včetně náročných snímků interiérů. Velký úspěch mu přinesly snímky, které uveřejnil výstavní deník vydávaný na Zemské jubilejní výstavě v červnu 1891. Od prosince téhož roku mohl B. používat titul Momentní fotograf jeho c. a k. Výsosti Nejosvícenějšího pana arcivévody Františka Ferdinanda Rakouského z Este, kterého často doprovázel na honech, manévrech apod. B. tvůrčí činnost prošla třemi významnými obdobími. Během prvního (1891–1904) se soustředil hlavně na snímky z honů, manévru a na reportáže z různých sportovních, politických, kulturních a také katastrofických událostí. Druhé období začalo v říjnu 1904,

kdy B. přistoupil k intenzivní práci pro časopis *Český svět* a kdy se pak v krátké době stal jeho blízkým spolupracovníkem bratr Jaroslav (1881–1942), rovněž vyučený fotograf. Po četných cestách do západní Evropy rozšířil B. svůj zájem také na země jižní Evropy, kde jej zaujaly hlavně motivy z každodenního všedního života. Vrcholem jeho tvorby byla léta 1907–10. Tehdy vznikly mj. snímky z jednání hlav států na Konopišti a Miramare (Itálie), válečného loďstva v Terstu, ale také z různých interiérů pracovních prostor továren, které uplatnil např. v publikaci J. Preisse *Český průmysl textilní slovem i obrazem* (1908). Nejrozsáhlejší cyklus jeho snímků, vydaný v Praze 1909, obsahoval 195 záběrů jeskyně Postojna (Slovinsko). Kolem 1910 uveřejnil ještě sérii nazvanou *Obrazy z honů*. Ve druhém desetiletí 20. století se B. zaměřil již spíše na podporu fotografických aktivit bratra Jaroslava, který dílnu po jeho smrti dále provozoval a vedl.

L: P. Scheufler – J. Hozák, Krásné časy, 1995; P. Scheufler, Galerie c. k. fotografií, 2001, s. 158; www.scheufler.cz

PAVEL SCHEUFLER, JANA BRABENCOVÁ

BRUNHOFER, Karel, * 28. 4. 1879 Kročehlavy (Kladno), † 21. 9. 1981 Praha, mechanik, pedagog

Po maturitě na reálném gymnáziu 1897 studoval obor strojního inženýrství na České vysoké škole technické v Praze a na vysoké škole technické v Cáchách (Německo). Po studiích nejprve pracoval jako konstruktér Ústavu stavby strojů na České vysoké škole technické v Praze, poté u Pražské železářské společnosti na Kladně a v První Českomoravské továrně na stroje. 1904–10 byl konstruktérem čerpadel u firmy Breitfeld a Daněk, kde navrhl např. čerpadla pro káranský vodovod a vodárnu v Braníku (Praha). Od 1910 působil jako pedagog na průmyslové škole v Jaroměři a od 1919 na První státní průmyslové škole v Praze, kde byl 1927 jmenován přednostou strojního oboru. V témže roce se stal honorárním docentem hydrauliky a termomechaniky pro oddělení elektrotechnické na ČVUT v Praze a 1935 řádným profesorem technické mechaniky a strojnického rýsování. Na ČVUT zůstal do 1952. Byl též 1939–46 prozatímním správcem Ústavu pružnosti a pevnosti. Od školního roku 1946/47 vedl na Vysoké škole strojního a elektrotechnického inženýrství Ústav technické mechaniky pro oddělení elektrotechnické.

D: Základy strojnictví, 1923; Statika, 1924; Dynamika, 1925; Nauka o pružnosti a pevnosti, 1925; Tření a jednoduché stroje, 1926; Technické kreslení, 1926; Nauka o látkách pro kovodělníky, 1926; Mechanika plynů a par, 1927; Stroje pracovní, 1934; Lícování, 1937; Technická mechanika, 1946; Strojnické kreslení, 1955.

L: ČBS, s. 70; Tomeš 1, s. 146; Prof. ing. K. B. šedesátníkem, in: Věstník SIA, 1939, s. 106; E. Kubásková, Kdy zemřeli...?, 1992, s. 34; Kladno v osobnostech, 1998, s. 19.

P: písemná pozůstalost v Archivu ČVUT Praha.

MILOŠ HOŘEJŠ

BRUNIAN, Johann Joseph, * 19. 3. 1733 Praha, † 15. 6. 1781 Altona (nyní část Hamburku, Německo), herec, tanečník, divadelní ředitel

Narodil se v Praze (udávané datum dosud v matrice neověřeno) jako potomek zchudlého šlechtického rodu. Již okolo 1745 nastoupil divadelní dráhu u jinak neznámé herecké společnosti principála Hölzela, pak působil u skupiny provozovatelů, poté (1746 nebo později) v Kremži u C. J. Nachtigalla, před 1750 ve Vídni u H. M. Brennera. S ním se dostal do Olomouce a do Znojma. Samostatně hrál zprvu s loutkami (Morava, přičemž svá vystoupení doplňoval vlastními tanečními produkcemi), poté jako herec u malé cestující společnosti svého prvního principála Hölzela. Tu měl údajně převzít, když se po Hölzelově smrti (někdy po 1750) oženil s jeho vdovou. Trasa společnosti vedla 1751–60 patrně městy Basilej, Štrasburk, Freiburg in Breisgau, Mannheim, Mohuč, Frankfurt n. M., Würzburg, Bamberg, Norimberk (doloženy a datovány pouze pobyty u dvora knížete Öttingen-Wallersteina 1751 a ve Würzburgu, v Norimberku 1752 a štace v Eichstättu 1752–53 a Mergenthalu 1753, Bernu a Basileji 1757). Někdy po 1752 bylo údajně provedeno pětadvacet B. baletů v Hamburku. 1760 hrál B. ve Freisingu a v Mnichově. Tam ho zastihl J. von Kurtz a angažoval do svého pražského ansámblu. V něm vynikl B. jako herec pod jménem Brenian, změněném na popud svého v Praze žijícího bratra, který se cítil jako důstojník hereckou profesí ve svém příbuzenstvu zneuctěn. Po ukončení německých představení Kurtzovy společnosti v Praze se B. postavil do čela jedné její části a od masopustu 1763 s ní hrál v Brně. Soubor jím angažovaný byl však pro Brno příliš početný, neúnosnými se ukázaly i náklady na dekorace a kostýmy. Zadlužený B. musel v Brně navzdory úspěchu u publika skončit. Dluhy zaplatil ze zálohy obdržené od G. Bustelliho, který jej pozval jako podnájemce do pražského Divadla v Kotcích. Přemrštěné náklady a značná výše nájmu přiměly B. po roce Prahu opustit a přijmout nabídku ze Štýrského Hradce (1765–68). I tam si dobyt diváckého úspěchu jen za cenu tíživého zadlužení. 1768 zanechal společnost a celý svůj fundus na místě a uchýlil se do Prahy s dětským baletem, s nímž začal hrát v Thunovském divadle na Malé Straně. Dalším zadlužením dosáhl příjezdu své společnosti ze Štýrského Hradce. V prosinci 1768 sjednal po delším vyjednávání za podpory pražské šlechty s Bustellim nový, výhodnější podnájem Divadla v Kotcích a zahájil tím vrcholnou éru svého principálského působení. V divadelní historii mu zajistila místo reformátora pražského divadla. Po deseti letech však tísněn starými i novými dluhy podlehl. Hlavními hereckými oporami B. souboru byli od 1770 J. Unger, J. Jonassohn, C. Hensch, R. Waitzhofer, krátce J. Böhm, A. Mionová (pozdější B. druhá manželka), K. Henschová a E. Koberweinová a kapelník F. O. Holý. K nim přibýli 1771 J. B. Bergopzoomer (který 1772–74 převzal i režii), J. A. Christ a baletní mistr Alberti

(vlastním jménem Albert Morávek), 1772 E. Tilly (od 1775 Scholzová), od 1774 M. Scholz a J. Schimann. Díky podpoře šlechty, jmenovitě hraběte Prokopa Vojtěcha Černína, se společnost v Kotcích udržela až do 1779. S úmyslem zbavit se kontraktu s Bustellim odjel B. bez ohledu na smlouvu, která jej vázala až do 1780, s částí společnosti v létě 1778 nejprve do Drážďan, počátkem nového roku do Brunšviku. Tam se ale po prvotních úspěších znovu zadlužil a v září 1779 byl nucen tento podnik ukončit. Podařilo se mu hrát ještě v Hildesheimu, získat angažmá u dvora v Schleswigu, ale i odtamtud byl zanedlouho propuštěn a odkázán na živoření po malých štacích. Pražskou část B. společnosti vedl zatím M. Scholz, avšak v létě 1779 dal Bustelli přednost C. Wahrovi, který německou činohru v Divadle v Kotcích převzal.

Během putování s cestujícími hereckými společnostmi vyspěl B. v herce širokého oborového spektra. U zmíněného Brennera hrál nejen Hanswursta, ale i milovníky a dokonce milovnice (jako „slečna Brunnerová“), uplatňoval se též jako tanečník. Z této doby pocházejí četné rytiny zobrazující jej v hanswurstovských rolích. Rezidua komediantského typového herectví byla patrná v B. projevu i v jeho reformní éře, v mnohem významnější pozici ředitele a iniciátora nové dramaturgie. Již v Brně vydal 1763 tiskem několik libret komických oper, např. z Kurtzova repertoáru kus *Die Gouvernante* (Guvernantka), v němž zřejmě sám hrál Bernardona, ohlašoval mimo jiné Lessingovu hru *Miss Sara Sampson*. V Praze hrál 1764–65 burlesku *Der vergötterte Bernardon* (Zbožněný Bernardon, tiskem 1764), ale 1764 také truchlohru Ludwiga Chronegka *Olint und Sophronia*. V 70. letech uváděl i náročné texty Diderotovy jako *Hausvater* (Otec rodiny, 1772) či Lessingův *Der Schatz* (Poklad, 1772). Hojně hrál komedie Goldoniho (jen v sezoně 1771/72 pět her, např. *Das neugierige Frauenzimmer* [Zvědavé ženy], *Der gutherzige Murrkopf* [Dobrosrdečný bručoun]). V úpravách F. J. Fischera uváděl hry Shakespearovy (*Macbeth*, *Kaufmann von Venedig*, *Richard II.*, 1777). Prahu seznámil i s řadou titulů francouzské komické opery jako Grétryho (*Der Huron*, 1768 a *Die beiden Geizigen* [Dva lakomci], 1778) a německého singspielu jako Hillera *Die Jagd* (Lov, 1772). Přijímal do souboru herce s literárními schopnostmi (J. Ungera, H. F. Möllera, J. Schimanna aj.), svůj repertoár obohacoval i původními novinkami (Möller, *Lionel und Clarisse*, 1775; *Ernest und Gabrielle*, 1775). Stejně tak vítal dramata jiných pražských autorů (K. F. Guolfingera von Steinsberga *Graf von Treuberg*, 1778, aj.). B. reformátorské odhodlání bylo vždy korigováno rozvahou divadelního praktika. Ta ho přivedla i k pokusu o uvedení inscenace v českém jazyce (J. Ch. Krüger, *Kníže Honzík*, 1771, přel. Jan Zeberer), což byl první pokus toho druhu v oblasti činohry s pevným textem.

L: Ueber das Prager Theater, 1773 (ed. J. Friedel); Taschenbuch von der Prager Schaubühne auf das Jahr 1778, 1778 (ed. J. F. Edler von Schön-

feld, frontispice s mědirytinami Anny Marie von B. a J. J. B.); Anonym (M. Scholz?), Nachrichten von dem Leben des Herrn von Brunian, in: Literatur- und Theaterzeitung (Berlin) 4, 1781, s. 465n. (na pokračování); O. Teuber, Geschichte des Prager Theaters I–II, 1883–85; F. Bischoff, Zur Geschichte des Theaters in Graz, in: Mitteilungen des historischen Vereins für Steiermark 40, 1892, 131n.; J. Leisching, Die Vorläufer des ständigen Schauspiels in Brünn, in: Zeitschrift des deutschen Vereines für Geschichte Mährens und Schlesiens 5, 1901, s. 249; K. Sabina, Počátky českého divadla, 1940, s. 97n.; J. Vondráček, Dějiny českého divadla. Doba obrozenská 1771–1824, 1956, s. 31n.; P. Kertz – I. Strössenreuther, Bibliographie zur Theatergeschichte Nürnbergs, Nürnberg 1964, s. 26; K. Fleischmann, Das steirische Berufstheater im 18. Jahrhundert, Wien 1974, s. 70n.; H. G. Asper, Hanswurst, Emsdetten 1980, s. 82n.; R. Meyer, Bibliographia dramatica et dramaticorum, Tübingen 1990.

P: Biografický archiv ÚČL Praha.

ADOLF SCHERL

BRUNNER, Antonín, * 13. 6. 1881 *Královské Vinohrady (Praha)*, † 25. 1. 1957 *Náchod, malíř, grafik, restaurátor*

Vystudoval na umělecko-průmyslové škole u E. K. Lišky (1901–03). Další studium absolvoval u profesorů J. P. Laurence a Luciena Simona na akademii v Paříži, kde se také účastnil Salonu (1905, 1906). Opakovaně zajížděl do Bretaně, 1908 se vrátil do vlasti (účastnil se výstavy k jubileu Průmyslové jednoty v Praze); inspirací k další tvorbě mu bylo zejména Slovensko (mj. Detva, Čičmany, Bošáca u Trenčína) a jeho lidová kultura. Od 1929 žil a pracoval v Náchodě, kde se podílel na výzdobě řady budov ve městě (radnice, občanská záložna), ale také vytvořil výtvarně velmi zdařilé diplomy pro čestné občany města.

Soustředil se především na krajinomalby a portréty i drobnější práce (grafiky, diplomy apod.), používal také techniku olejové malby. K nejznámějším dílům patří *Gavotta* (1908), *St. Guenolé v Bretani* (1926), *Čičmanská vsívačka* (1927). Činný byl též jako restaurátor.

L: OSN 28, s. 140; MSN 1, s. 652; KSN 2, s. 154; Toman 1, s. 107.

TOMÁŠ BURDA

BRUNNER, Vladislav, * 31. 12. 1910 *Mladá Boleslav*, † 13. 1. 1989 *Bratislava (Slovensko), flétnista, hudební pedagog*

Po studiích na brněnské konzervatoři u flétnisty J. Boka působil jako první flétnista v divadelních orchestrech v Košicích (1937–38), Ostravě (1939–40), Brně (1941–42) a ve Slovenském národním divadle v Bratislavě (1945–49). Byl rovněž členem rozhlasového orchestru v Brně (1935–36) a symfonických orchestrů v Olomouci (1943–44), Brně (1944–45) a Slovenské filharmonie v Bratislavě (1949–72). Sám vyučoval 1946–73 flétnovou hru na konzervatoři a 1950–65 na Vysoké škole múzických umění v Bratislavě, kde založil flétnovou třídu. K B. žákům patřili M. Jurkovič, H. Ďurčanská, M. Král, J. Plecítý, L. Dudlákova ad. Od 1973 žil na odpočinku v Bratislavě. Zasloužil se o rozvoj flétnového umění

na Slovensku. Vystupoval jako sólista a hráč v komorních tělesech, např. v Bratislavském dechovém kvintetu (1945–53), Nonetu slovenských filharmoniků, Komorním sdružení Slovenské filharmonie a Brunnerově flétnovém kvartetu, v němž účinkoval spolu se syny Vladislavem, Jurajem a Milanem a které svou vysokou interpretační úroveň inspirovalo významné skladatele ke kompozicím věnovaným tomuto tělesu (Michal Vilec, Jozef Sixta, Július Letňan). B. charakterizovala dokonalá nástrojová technika, muzikálnost, intonační čistota a zpěvnost. Měl na repertoáru díla světových klasiků (J. S. Bach, C. Debussy, J. Haydn, G. F. Händel, P. Hindemith, J. Ibert, F. Schubert ad.). Propagoval a jako premiéru uvedl mnohé skladby současníků (J. Pospíšil: *Tři maličkosti pro flétnu*, 1951; M. Vilec: *Letní dojmy – Na rozhledně*, 1962; J. Kowalski: *Malá fantazie*, A. Móži: *Obrázky z Tater*). Pořídil nahrávky pro Čs. rozhlas a televizi. 1969 získal ocenění zasloužilý člen Slovenské filharmonie, 1972 stříbrnou medaili bratislavské konzervatoře a titul zasloužilý pracovník kultury.

L: HS 1, s. 141; ESL 1, s. 269; V. Čížik, Slovenskí koncertní umělci 2, Bratislava 1976, s. 201n.; týž, V. B., in: Hudobný život 13, 1981, č. 1, s. 7; -H-, Odišiel nestor slovenskej flautovej hry, in: tamtéž 21, 1989, č. 4, s. 7; ČBS, s. 70; BLS 1, s. 578n.

ANNA ŠOURKOVÁ

BRUNNER, Vratislav Hugo, * 15. 10. 1886 *Praha*, † 13. 7. 1928 *Dolní Lomnice (č. o. Kunice) u Říčan, malíř, grafik, ilustrátor, knižní výtvarník, karikaturista*

Pocházel z rodiny klempíře, proto již od mládí citlivě vnímal dobové dekorativní prvky fasád, resp. jejich plechové a kované doplňky. Reálku nedostudoval, 1903–05 byl žákem profesorů B. Roubalíka a V. Bukovace na Akademii výtvarných umění v Praze. 1906 absolvoval malířskou speciálku M. Pirnera, kde si osvojil tvarosloví výtvarné moderny a dekorativní výrazovost. Ještě téhož roku odjel na roční studijní pobyt do Mnichova. 1912 pobýval v Lipsku, kde si prohloubil znalosti o secesní ornamentice. Od 1919 byl profesorem kresby a malby na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, od 1926 vedoucím její malířské speciálky. 1920 spoluzakládal Státní grafickou školu, rok na ní vedl oddělení knižní úpravy. 1927 se léčil na Sicílii, obrodil svůj malířský talent nedostatečně realizovaný při intenzivní práci grafické, typografické, kreslířské a dekorativní. Politicky se dlouho orientoval na české anarchisty, po 1910 sympatizoval s mladočechy. Za první světové války aktivně podporoval protirakouské rezistentní proudy, spolupracoval s E. Bassem, na jaře 1918 vstoupil do České (Československé) strany socialistické. 1928 byl zvolen rektorem Uměleckoprůmyslové školy, ale než nastoupil úřad, podlehl dlouhodobé vysilující chorobě, pravděpodobně roztroušené skleróze.

Od raného mládí vynikal mimořádnou výtvarnou fantazií. 1903 se začal v rámci okruhu kolem S. K. Neumanna zajímat

o podobu české knihy, 1904 se zařadil mezi průkopníky tohoto proudu, který v devadesátých letech 19. století iniciovala Z. Braunerová s V. Mrštíkem. B. publikoval v *Novém kultu*, knižní grafiku uplatňoval zejména v nakladatelském družstvu Máj, v edicích *Knihovna Nového kultu* a *Knihy dobrých autorů* K. Neumannové, v knižnici *Moderní revue*, v nakladatelství F. Borového, později u L. Bradáče, L. Kunciče, v *Aventinu* apod. B. knižní grafika a úprava představovala významný přínos pro tento obor. S knihou pracoval jako s uměleckým artefaktem, hledal a nalézal vždy adekvátní řešení z hlediska obsahu, tvaru, zaměření, nejlépe se mu dařilo, když mohl celou knihu navrhovat sám – od vazby po ilustrace a písmo – a učinit z ní nositele hravé, ornamentálně dekorativní výtvarnosti. Inspiroval se jak odkazem dekadence (A. Beardsley), tak expresionismu (E. Munch) a vídeňské secese (G. Klimt), ojedinele před válkou i kubismem, v kresbě zůstal věren mánesovsko-alšovské tradici. Spojoval zážitek českého lidového umění, baroka a kreslířského mistrovství H. Daumiera, z nějž vycházel jako ilustrátor, novinový kreslíř a průbojný karikaturista. Kreslil do *Letáků*, *Raracha*, *Šibeníček*, po vzniku republiky do *Kopřiv*, *Prager Presse*, *Rozprav Aventina*, 1925–27 výtvarně redigoval časopis *Pestrý týden*. Vedle H. Boettingera, Z. Kratochvíla a J. Lady patřil k čtveřici evropsky srovnatelných zakladatelů moderní české karikatury jako specifického oboru výtvarné činnosti. Velké popularity dosáhly cykly jeho autokarikatur nebo parodie monarchistických sklonů K. Kramáře (*Epická improvizace o králi Sobiáši*, 1925). Knižní úpravou, již společně s J. Bendou dovedl na světovou uměleckou úroveň, se zabýval i teoreticky jako kritik. Na Mezinárodní výstavě dekorativního umění v Paříži 1925 obdržel zlatou medaili a 1. cenu za výzdobu knih, katalogů a almanachů. Dalším polem jeho působnosti byla užitá grafika. Byl nápáditý a vtípný tvůrce exlibris a jako jeden z mála i supralibros, patřil k prvním tvůrcům známek ČSR, připravil nálepku k VII. všesokolskému sletu, logo československého oddělení pařížské výstavy, náležel k spoluzakladatelům české plakátové grafiky jako moderní umělecké disciplíny apod. V oblasti dekorativní malby se podílel na výzdobě kabaretu Montmartre (1918) a výstavních síní Svazu československého díla, kde se zařadil po bok F. Kysely. S K. H. Hilarem úspěšně spolupracoval jako scénograf v Městském divadle na Vinohradech (1914). Významné bylo jeho uměleckoprůmyslové návrhářství (dřevěné hračky, bibeloty, jesle, malby na skle). Byl autorem návrhu výzdoby dveří v západním průčelí svatovítské katedrály, realizované v bronzu O. Španielem (1927–29). Patřil k nejvýznamnějším příslušníkům výtvarné části pokolení anarchistických buřičů, od předválečných let se k němu hlásila o málo mladší čapkovská generace, J. Čapek od něj přejal hlavní zásady knižní úpravy. Olejem se vyjadřoval převážně až na konci života, vyšel ze schwaigrovské inspirace, byl blízký novoklasicismu a sociálnímu umění. Od 1908 byl členem SČUG Hollar a SVU Mánes, odkud za vedení E. Fil-

ly odešel a stal se zakládajícím členem avantgardní Skupiny umělců výtvarných, po jejím zániku působil znovu v SVU Mánes. Používal pseudonym Jaroslav Studnička. Syn Jiří B. (* 1924) se stal televizním redaktorem.

L: J. Pečírka, V. H. B., 1928; Dilo V. H. B., 1929; B. Polívková, Výtvarná práce V. H. B. pro českou knihu, 1929; V. Rytíř, Soupis knižních značek, nakreslených V. H. B., 1929; J. Krecar (ed.), Pan V. H. B., 1930; V. H. B., 1886–1928. Vlastní život v karikatuře, 1930; OSND 1/2, s. 767; A. Veselý, Neblednoucí podobizny, 1946, s. 151n.; Toman 1, s. 107n.; A. Hoffmeister, Sto let české karikatury, 1955, passim; L. Kybalová – B. Polívková, Tvůrce české knihy, 1961; J. Benda, Léta s umělci, 1969 (zde správný údaj o místě úmrtí), s. 202n.; EČVU, s. 75n.; DČD 3, s. 387; MČE 1, s. 587; ČBS, s. 70; Tomeš 1, s. 147; Panorama (zvl. čísla věnovaná V. H. B.), č. 3–4, 6, 1928.

MARTIN KUČERA

BRUNO, Giordano, * ? 1548 Nola u Neapole (Itálie), † 17. 2. 1600 Řím (Itálie), kněz, astronom, filozof

Narodil se jako syn vojáka. Vzdělání získal v Neapoli, kde také vstoupil (1565) do řádu dominikánů; rodné jméno Filippo tehdy změnil za řádové Giordano. 1572 byl vysvěcen na kněze. Již jako mnich pokračoval ve studiích filozofie a teologie, byl ovlivněn mj. Mikulášem Kusánským, ale zejména Koperníkem. 1576 byl v Neapoli obviněn z kacířství a musel uprchnout (do Říma, později do Ženevy). I dále kvůli svým názorům měnil často místa pobytu, žil např. v Lyonu, Toulouse, Paříži (1581–82), Londýně (1583–85), Wittenbergu či v Praze. Svůj nejvýznamnější spis *La Cena de le Ceneri* (Večeře na Popeleční středě) vydal 1584 v Londýně. Na pozvání Giovanniho Moceniga odešel 1591 do Benátek, kde však byl udán, zatčen (22. 5. 1592) a posléze vyšetřován inkvizicí, která jej 1593 vydala do Říma. Tam byl vězněn, pravděpodobně mučen, odsouzen k smrti („pro odchýlné náboženské názory“) a nakonec na Campo dei Fiori upálen (na místě, kde stála hranice, je dnes B. pomník, vztyčený 1889).

B. je znám hlavně jako jeden z propagátorů Koperníkovy heliocentrické teorie a vůbec jako astronom (mj. dospěl ke správnému názoru, že hvězdy jsou vzdálená slunce), jeho filozofické dílo bylo ovšem mnohem rozsáhlejší a složitější, svůj systém založil na kombinaci aristotelovské filozofie a středověké scholastiky. B. názory jsou považovány za jeden z vrcholů renesančního myšlení. Vedle prací vědeckých psal i básně a komedie.

S českými zeměmi byl B. spjat zejména svým pobytem v roce 1588; tehdy byl od anglického vyslance lorda Sidneyho doporučen císaři Rudolfovi II., jemuž o Velikonocích dedikoval jedno ze svých děl (*Jordani Bruni Nolani articuli centum et sexaginta adversus huius tempestatis mathematicos atque philosophos*, 1588), za což mu císař věnoval 300 stříbrných tolarů. Blíže údaje o jeho pobytu ale nejsou známy, jen to, že kromě zmíněné knihy tu u Jiřího Černého-Nigrina vydal také jeden ze spisů Raymonda Lulla. K zamýšlené veřejné disputaci, v níž chtěl B. dokázat pravdivost svých názorů, v Praze nedo-

šlo, neúspěšný byl i B. pokus zakotvit na pražské univerzitě. Osobnost B. u nás dnes připomíná malá plaketa na pražském planetáriu.

D: česky: *Dialogy*, 1956 (Večeře na Popeleční středu, O příčině, principu a jednom, O nekonečnu, universu a světech), s předmluvou J. Popelové-Otáhalové; soupis díla in: *To divine Rudolphus II.*, (ed. B. Moučková), 2001.

L: OSN 4, s. 800n.; *Dějiny exaktních věd v českých zemích*, 1961, rejstřík; V. Häufler, *Dějiny geografie na Univerzitě Karlově 1348–1967*, 1968, s. 18; M. Hroch – A. Skýbová, *Králové, kacíři, inkvizitoři*, 1987, s. 244n.; I. Štoll (ed.), G. B. Božskému Rudolfu II., 2001; J. Kalivoda, G. B. v rudolfínské Praze, in: *Auriga (Zprávy jednoty klasických filologů)*, 44, 2002, s. 64n. (s edicí překladu B. předmluvy, věnované Rudolfu II.); T. Nejeschleba (ed.), *Philosophy of G. B.*, 2003; *Ottova encyklopedie ČR 5*, 2006, s. 55.

JIŘÍ MARTÍNEK

BRUNO ze Schauenburgu, * asi 1204 hrad Schaumburg ? (Německo), † 17. 2. 1281 Olomouc, biskup olomoucký, diplomat

Pocházel ze šlechtického rodu, který držel hrabství Schauenburg (nověji Schaumburg) ležící na středním toku Vezery ve Vestfálsku a od počátku dvanáctého století také hrabství holštýnské. Byl třetím synem hraběte Adolfa III. ze Schauenburgu a Holsteinu († 1225) a jeho druhé manželky Adelheidy z Querfurtu († po 1215). Měl se stát duchovním, jak dokazuje také shoda jména s příbuzným Brunem z Querfurtu, misijním biskupem, jehož zabili Prusové (1009). B. dráha nevybočovala z rodových tradic, jeho otec se mj. zúčastnil třetí křížové výpravy.

Vzdělání získal pravděpodobně na katedrální škole v Magdeburku pod dohledem svých vlivných querfurtských příbuzných. Politicky podporoval své starší bratry a 1229 se stal kapitulním proboštem v Lübecku a současně také kanovníkem metropolitní kapituly u Sv. Mořice v Magdeburku. Již 1236 byl kapitulním proboštem v Hamburku a neúspěšně se ucházel o proboštví v Magdeburku. Tam byl sice 10. 3. 1238 zvolen, avšak protikandidát Albrecht z Gleichen byl jeho přívrženci smrtelně zraněn a magdeburský arcibiskup Wilbrand na B. uvalil církevní klatbu. Ten proto odjel do Říma, kde za nemalé částky peněz dosáhl zrušení exkomunikace. Současně využil konfliktu mezi Štaufy a papežskou kurií ve svůj prospěch a pro zájmy rodu Schauenburgů. Politicky se sblížil s papežem Inocencem IV., angažoval se ve volbě protikrále Jindřicha Raspe, zúčastnil se prvního koncilu v Lyonu a stal se také papežovým kaplanem.

Papež Inocenc IV. ho v Lyonu v září 1245 ustanovil olomouckým biskupem, přinutil k odstoupení mistra Viléma zvoleného za biskupa olomouckou kapitulou po smrti biskupa Roberta (1240) a sesadil také Konráda z Friedberka, ustanoveného za biskupa mohučským arcibiskupem. Král Václav I. však nadále podporoval Konráda a B. jmenování neuznal. Teprve po papežské intervenci v dubnu 1246 král přiměl 1247 Konráda k rezignaci a B. se konečně mohl

ujmout správy diecéze, když krátce předtím přišel na Moravu. 1248–49 upevnil svou pozici v biskupství i vůči králi, protože v době odboje mladého Přemysla Otakara proti otci stál pevně na straně Václava I. a podílel se na sjednání smíru. V prosinci 1248 obdržel od Václava I. několik výsad pro biskupství a podařilo se mu získat zpět některé biskupské statky. Po nástupu Přemysla Otakara II. na trůn se stal jeho významným rádcem, diplomatem a pomocníkem. Podílel se na zahraniční politice krále, byl opakovaně hlavním prostředníkem při uzavírání míru s uherskými panovníky (1254, 1261, 1271); v případě vážných neshod byl podle mírové dohody (1271) rozhodcem z české strany. Zasažoval i do řešení rakouských záležitostí a po smrti Voka z Rožmberka se stal 1262–70 hejtmanem ve Štýrsku. Za jeho správy byla tato země konsolidována s důrazem na řádný výkon zemského soudnictví, a to za spoluúčasti B. leníků a dvořanů, zejména Herborda z Fulštejna. Tam 1265–66 vznikl zvláštní soupis zeměpanského majetku a příjmů (*Rationarium Styriae*). B. byl nejen zkušeným diplomatem, ale i válečníkem. Zúčastnil se bitvy u Kressenbrunnu (12. 7. 1260) a podporoval krále Přemysla Otakara II. při válečných taženích do Bavorska (1266). Inicioval a se svými leníky absolvoval také obě výpravy panovníka do Pobaltí (1254–55, 1267–68). Druhá výprava na sever byla spojena s rozsáhlou christianizací a pro dobytá území se mělo stát metropolí nově zřízené arcibiskupství v Olomouci. Tento plán však pro nezáměr kurie skutečně nebyl, což pro B. i krále znamenalo velký neúspěch dosavadní politiky.

Jako velmož a představitel církevních reformních snah se věnoval duchovní správě svěřené diecéze s velkým úsilím. Důrazně prosazoval kanonická pravidla a řešil spory mezi církevními institucemi. Podle jeho nařízení z 1252 se měly pravidelně konat biskupské synody (první doložená v Kroměříži 1253) a při správě diecéze kladl důraz na arcijáhenské úřady, zavedl též nový biskupský úřad oficiála (1258), jemuž svěřil soudní pravomoci. Dále 1252 zřídil s papežským svolením čtyři nové kanonikáty v Olomouci a zahájil také přestavbu olomoucké katedrály poškozené požáry (1204, 1265). V období 1256–62 založil kolegiátní kapitolu v Kroměříži, kde byl zbudován chrám sv. Mořice. Tato kapitula měla pravděpodobně osm kanovníků v čele s proboštem.

B. měl vlastní biskupský dvůr. Na statcích vytvořil rozsáhlý lenní systém založený na vyspělém lenním právu západního typu (saský právní okruh). Mnozí leníci s B. přišli na Moravu z Vestfálska a ze Saska a pocházeli většinou z okruhu ministeriálů mindenského biskupství a hrabat ze Schauenburgu. K nejvýznamnějším patřil biskupův jídlonoš Herbord z Fulštejna (Fulštejnové drželi statky na Osoblažsku). Právo udělovat statky lénem se souhlasem kapituly potvrdil B. ve zvláštním privilegii z 1274 Přemysl Otakar II. Závažnou roli hrála biskupská kancelář, v níž se prosadil notář Konrád. Ten přišel s B. z Magdeburku, byl 1250 jmenován olomouc-

kým kanovníkem a 1255 scholastikem a v kanceláři působil až do 1274.

Za B. episkopátu byly rozšířeny a jistým způsobem koncentrovány rozsáhlé majetkové državy biskupství. Jejich rozvoj byl spojen s kolonizací, a to jak vnitřní (domácím obyvatelstvem), tak i tzv. německou a s uplatňováním emfyteutického práva. Na statcích bylo již od padesátých let třináctého století založeno kromě většiny počtu vesnic také několik měst (mj. Kroměříž, Svitavy, Kelč, Osoblaha, Mohelnice a Ostrava) a hradů (mj. Kroměříž, Mírov, Blansko a Pustiměř), přičemž hrad Šaumburk (1272) na Kelečsku nesl v názvu B. rodový predikát. Vlastní sídla stavěli i leníci (Fulštejn, Engelsberk, Rumberk). Výmluvné svědectví o rozšiřování majetkové domény biskupství podal B. testament z 29. 11. 1267, sepsaný před výpravou do Prus a na Litvu.

B. se 1274 zúčastnil druhého koncilu v Lyonu a byl autorem jednoho z textů (1273), který se týkal politických a církevních problémů říše a jenž mj. upozorňoval na nebezpečí hrozící křesťanskému západu od východních, dosud pohanských národů, zejména Tatarů. I v sedmdesátých letech se nadále angažoval jako Přemyslův diplomat a obratný vyjednaváč, např. při sjednání smíru s Rudolfem Habsburským v listopadu 1276. Všechny aktivity v zájmu Přemysla Otakara II. však skončily jeho porážkou a smrtí na Moravském poli (26. 8. 1278). B. se pak podířil římskému králi Rudolfovi a podílel se na uzavření sedleckých úmluv (17. 10. 1278) o poručnictví mladého Václava II. a o správě Království českého. Jako respektovaný politik se stal místodržícím krále Rudolfa na Olomoucku a Přerovsku a autoritativně zasahoval do správy země i nadále. Zemřel patrně v Olomouci a byl pohřben před hlavním oltářem v chrámu sv. Mořice v Kroměříži. B. vzdělanost, politický přehled, diplomatické schopnosti, stejně jako péči o církevní záležitosti oceňovali již jeho současníci.

L: OSN 4, s. 799n.; BOS 2, s. 525; MSN 1, s. 653; ISN 3, s. 180; KSN 2, s. 154; BL 1, s. 157; MČE 1, s. 587; MSA 62, 1981, s. 53; M. Eisler, Geschichte B. von S., in: ZGLM 8, 1904, s. 239n., 9, 1905, s. 335n., 10, 1906, s. 337n., 11, 1907, s. 95n., 344n., 12, 1908, s. 187n.; E. Gierach, Sudetendeutsche Lebensbilder. Im Auftrage der Deutschen Gesellschaft der Wissenschaften und Künste für die Tschechoslowakische Republik 1, 1934, s. 68n.; L. Hrabová, Ekonomika feudální državy olomouckého biskupství ve druhé polovině 13. století, 1964, s. 5n.; táž, Biskup B. ze S. a hospodářské přeměny na Moravě ve XIII. století, in: Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století, 2006, s. 145n.; M. Kouřil, Der Olmützer Bischof B. von S. und der Deutsche Orden, in: K. Wieser (ed.), Acht Jahrhunderte Deutscher Orden in Einzeldarstellungen, Bad Godesberg 1967, s. 143n.; týž, Nový pramen k období olomouckého biskupa B., in: Sborník prací k sedmdesátinám universitního profesora PhDr. Ladislava Hošáka, 1968, s. 31n.; K. J. Heinisch, B. von S. Bischof von Olmütz (1245–1281). Kolonisor und Staatsmann, in: Jahrbuch der Schlesischen Friedrich-Wilhelms-Universität 20, 1979, s. 13n.; J. Nechutová, Vitae Brunonis, in: ČMZM (vědy společenské) 71, 1986, s. 175n.; H. Stob, B. von Olmütz, das Mährische Stättenetz und die europäische Politik von 1245 bis 1281, in: týž (ed.), Die mittelalterliche Städtebildung im südöstlichen Europa, Köln – Wien 1977, s. 90n.

DALIBOR JANIŠ

BRUNOVSKÝ, Albin, * 25. 12. 1935 *Zohor u Bratislavy (Slovensko)*, † 20. 1. 1997 *Bratislava (Slovensko)*, malíř, grafik, pedagog

Studoval 1951–56 na střední škole uměleckého průmyslu a 1956–61 v grafickém oddělení na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě u V. Hložníka, kde byl 1963–66 uměleckým aspirantem, 1967–90 odborným asistentem a vedoucím oddělení knižní tvorby a volné grafiky, 1971 získal venia docendi, 1981 profesuru. Po 1990 pracoval ve svobodném povolání. Těžiskem B. tvorby se stala především grafika, v níž používal všechny klasické techniky (akvatinta, mezzotinta, kamenorytina, lept, litografie, suchá jehla i kombinované techniky). Věnoval se ilustraci i uživatelské tvorbě (plakáty, poštovní známky, bankovky, ex libris, scénografie). Od 1969 začal malovat také na dřevo, především tvořil velké formáty, které charakterizovaly snová barevnost a pozornost věnovaná detailu (*Zahradnice*, 1973; *Láska, život, touha*, 1973–74; *Hodiny pro padesátníka*, 1985). Kolekci 26 maleb, kterou vytvořil začátkem 70. let původně pro vládní hotel, získalo do sbírek Oravské muzeum v Dolním Kubíně. Typickým rysem B. rukopisu byla minucióznost a imaginace. B. hledal harmonii mezi člověkem a přírodou, zpočátku pod vlivem romantizujícího vnímání venkova českých malířů 19. století (J. Mánes, J. Mařák). Později ho inspirovala grafika M. Švabinského. Nejvíce ho pak ovlivnili V. Hložník a K. Sokol. Mezi B. nejlepší grafické cykly patří: *Bella Italia* (1970), *Příběhy Orfeovy* (1980), *Dámy v klobouku* (1981–82), *Chvála zamořtaných snů* (1984–85), *Noční lidé* (1996) ad. Ilustroval více než sto knih (P. Dobšinský, L. Feldek, J. Kostra, M. Rúfus, J. Smrek, D. Tatarka, M. Válek, H. Ch. Andersen, A. Dumas, N. V. Gogol, A. Rimbaud, L. N. Tolstoj). Zúčastnil se mnohých výstav doma i v zahraničí a získal řadu ocenění (cena Ex aequo na Biennale Bianco e Nero v Laganu 1964, Cena C. Majerníka za ilustrace *Oděských povídek* I. Babela 1964, 1. cena na Biennale de la Gravure v Krakově 1966 a 1968, Zlaté jablko na Bienále ilustrací Bratislava 1967, 1977 a 1981, ceny v soutěži o nejkrásnější československou knihu 1967, 1980 a 1988, Prix de la Ville de Paris a cena na Bienále grafiky v Lublani 1967, Cena J. Gottfrieda von Herdera ve Vídni 1969, 1. cena v soutěži na návrh československé pětisetkorunové bankovky 1970, Grand Prix na Bienále užité grafiky v Brně 1972, Grand Prix na Mezinárodním bienále grafiky v Krakově 1980 a 1986, 1. cena na Mezinárodním bienále grafiky ve Varně 1985, 1. cena na Mezinárodním soutěži ex libris Gabriele d'Anur v Pescaru 1988, cena Do Forni v Benátkách, Cena Martina Benky v Martině, cena Ex aequo na Bienále současné slovenské grafiky v Banské Bystrici 1992 ad.). B. grafika byla zastoupena na všech reprezentativních výstavách československé grafiky. 1977 zvítězil v soutěži na novou soustavu československých bankovek, které byly uváděny do oběhu 1985–89. Roku 1989 za ně získal ve Francii ocenění Nejkrásnější bankovka světa. 1967

se stal spoluzakladatelem Bienále ilustrací Bratislava (BIB), pak předsedou jeho mezinárodní komise, v 80. letech vedl workshop pro mladé ilustrátory s podporou UNESCO. B. patřil k mezinárodně uznávaným grafikům i pedagogům (turné po britských výtvarných akademiích, 1986; přednášky na univerzitách: Washington, San Francisco, Cleveland, Chicago, Pittsburgh, 1988). Roku 1968 byl oceněn Státní cenou K. Gottwalda, 1985 jmenován národním umělcem. Jeho díla jsou zastoupena ve významných světových galeriích i soukromých sbírkách.

L: V. Stránský, *Básník tvořivého ticha*, 1985; L. Peterajová, A. B. (se soupisem díla a samostatných výstav), Bratislava 1985 a 1990; SČUG Hollar 1917–1992, *současná grafika*. Katalog výstavy, 1992; E. Trojanová, A. B. *Teatrums mundi*, Bratislava. Katalog výstavy, 1996; Reprezentačný biografický lexikón Slovenska, Martin 1999, s. 46n.; Encyclopaedia Beliana 2, Bratislava 2001, s. 339; M. Vančo, *Grafik, inšpirácia, múza a život*, Bratislava 2003; SČSVU 1, s. 226.

ANNA ŠOURKOVÁ

BRUNOVSKÝ, Jan, * asi 1570 ?, † 1. polovina 17. století ?, *astronom*

Původně byl snad námořníkem (hvězdářské znalosti prý získal od námořníků plavících se po Středomoří), později „meteoroscopus“, pozorovatel jevů v ovzduší u císařského vicekancléře Rudolfa Korraducia; většinu o něm známých informací zprostředkoval Jan Kepler. Při pozorováních – obvykle z Kurzova domu na Pohořelci – 10. 10. 1604 objevil B. novou hvězdu v souhvězdí Hadonoše; Keplera o ní informoval již druhého dne, ale věhlasný astronom ji mohl spatřit až 17. 10. 1604 (po několik nocí znemožnila pozorování oblačnost). Hvězda byla patrná až do února 1606. Pozorování Kepler shrnul ve spise *De stella nova in pede serpentarii*, vydaném 1606 na náklady císaře Rudolfa II.; proto se o hvězdě, objevené B., mluví jako o Keplerově supernově (správný výklad toho jevu poskytl astrofyzika až ve 20. století). Skutečným objevitelem „nové hvězdy“ ale byl bezpochyby B.

L: Z. Horský, *Kepler v Praze*, 1980, s. 171n.; J. Langer, „Sen“ císařského matematika, in: *Vesmír* 83, 2004, č. 6, s. 355n.; *Ottova encyklopedie ČR* 5, 2006, s. 55.

JIŘÍ MARTÍNEK

BRUNTÁLSKÝ Rudolf z Vrbna viz z VRBNA, Bruntálský Rudolf

BRUS z Mohelnice, Antonín, * 13. 2. 1518 *Mohelnice*, † 27. 8. 1580 *Praha, arcibiskup pražský, velmistr řádu křížovníků s červenou hvězdou*

Studoval v Praze, kde vstoupil do řádu křížovníků s červenou hvězdou. Na kněze byl vysvěcen kolem 1540, od 1542 byl vojenským kaplanem císařské armády na uherském bojišti

v tureckých válkách. Na krátký čas se 1545 vrátil do pražského křížovnického kláštera, poté působil ve světské duchovní správě jako farář v krajském městě Lokti. Zde proslul jako odpůrce pronikání luteránství ze sousedního Saska. Nepouštěl ze zřetele ani řádovou kariéru a 1552 byl zvolen velmistrem. Jeho citlivostivá povaha se s tímto vzestupem nespokojila, B. usiloval o významnější politickou kariéru. Císař a král Ferdinand I. ho v 50. letech 16. století jmenoval nejvyšším polním kazatelem císařské armády a udělil mu hodnost císařského tajného rady. B. se stal také panovníkovým zpovědníkem. Při hledání vhodné osoby na uprázdněný biskupský stolec ve Vídni získal B. Ferdinandovu podporu a 1558 obdržel biskupské svěcení a úřad vídeňského biskupa.

V politicko-náboženské koncepci Ferdinanda I., chystané pro české země, zaujímal významné místo zlepšení jejich církevní správy. Proto panovník přistoupil k opětovnému obsazení úřadu pražského arcibiskupa, jenž nebyl jmenován od husitských válek (katolickou správu arcidiecéze po 130 let vykonávala katolická „horní“ konzistoř v čele s administrátorem). Zkušený církevní hodnostář a politik B., který vynikal vzděláním, jazykovými schopnostmi a v neposlední řadě i řečnickým uměním, se jevil jako nejvhodnější muž pro tento úřad. Významnou roli při rozhodování o něm také sehrálo jeho vedoucí postavení v čele řádu křížovníků s červenou hvězdou, protože staré statky pražského arcibiskupství byly rozchváčeny za husitství, jejich restituce nepřicházela v úvahu (panovník arcibiskupovi přiznal pouze nevelký roční důchod a přidělil mu dům na Hradčanech) a relativně bohatý řád mohl novému arcibiskupovi poskytnout určité majetkové zázemí, nezbytné nejen pro chod jeho úřadu, ale i pro přiměřenou míru reprezentace. Na panovníkův návrh jmenoval 5. 9. 1561 papež Pius IV. B. pražským arcibiskupem s tím, že mu ponechal úřad velmistra pražských křížovníků s červenou hvězdou a na čas ještě i hodnost vídeňského biskupa.

Ve významných církevních funkcích se B. aktivně zapojil do procesu, v němž katolická církev na počátku 2. poloviny 16. století usilovala o vnitřní reformu a mobilizovala vnitřní zdroje k zápasu s evropskou reformací. Jako Ferdinandův vyslanec se 1561–63 zúčastnil několika klíčových zasedání Tridentského koncilu. Zde zaujímal významnou pozici předsedy komise pro index zakázaných knih, tím vstoupil i do evropských dějin. Na koncilu také jednal o postavení českých utrakvistů, kteří měli tzv. Basilejskými kompaktáty povoleno přijímání podobojí. Snažil se na katolické straně dosáhnout ústupků, které by mohly být východiskem pro opětovné sjednocení českých utrakvistů s katolickou církví. Koncil sice odmítl uznat obecně přijímání podobojí jako součást povolené katolické praxe, rozhodnutí o českých utrakvistech však ponechal na papeži. Na základě tlaku vídeňského dvora nakonec Pius IV. povolil v Čechách, na Moravě a v některých sousedních zemích přijímání podobojí, které 1564 po vyhlá-

šení papežské buly praktikoval ve svatovítské katedrále sám arcibiskup B. O rok později arcibiskup vysvětil utrakvistům dvanáct kněží. Čeští nekatolíci se však touto strategií ve své většině do lůna katolické církve přivést nedali, protože mnozí z nich již opustili relativně umírněná utrakvistická stanoviska a ve svých náboženských postojích se inspirovali učením německé reformace, takže se vůči katolické církvi vyhraňovali nepřátelsky.

B. se ve svém úřadě snažil o prosazení zásad Tridentského koncilu do katolické církevní praxe v Čechách, což na něm požadovala papežská kurie. Musel však současně postupovat v této citlivé záležitosti pozvolna a opatrně, aby vyhověl českému králi, císaři Maxmiliánu II., jenž se obával radikalizace politické situace v zemi, kde nekatolická šlechta disponovala značnou politickou silou. Za této situace B. nemohl svolat synodu katolických duchovních, kterou požadovaly dekrety koncilu, neboť mu to panovník zakázal. Nedokázal vyhovět ani jinému důležitému koncilnímu ustanovení, které nařizovalo zřídit v diecézích biskupské semináře pro výchovu katolického kléru. V tomto případě byl důvodem nedostatek finančních prostředků, jež by umožnily fungování takového učiliště.

Arcibiskup se snažil alespoň pozvednout úroveň středního článku církevní správy, 1564 svolal do Prahy arcijáhny a děkany pražské arcidiecéze a vyhlásil program obnovy (dokument je označován jako *Reformační artikule Antonína Brusa z Mohelnice*). Jednalo se o první oficiální seznámení českého prostředí s výsledky Tridentského koncilu. B. během svého působení v čele pražské arcidiecéze kladl velký důraz na vizi-tace a konvokace kléru, jejichž prostřednictvím chtěl upevnit profesní a morální profil katolického duchovenstva. Snažil se také osazovat katolické fary kvalitními kněžími a současně usiloval i o zlepšení řeholního života v českých kláštřích různých řádů.

Již 1562 získal B. cenzurní dohled nad vydáváním tiskovin v Čechách i nad jejich dovozem do země. Tuto funkci prostřednictvím podřízených vykonával velmi pečlivě a každý přestupek proti svému tiskovému dozoru stíhal, o čemž svědčí řada sporů, které vedl s tiskaři a knihkupci, jimž v některých případech nechal zabavit celé náklady neschválených nebo jinak závadných knih.

B. započal v úřadu pražského arcibiskupa systematickou normalizaci katolické církevní správy v Čechách, a významně tak přispěl k obnově zdejší církve. Narozdíl od císaře Ferdinanda I. a jeho nástupce Maxmiliána II., kteří se snažili vyřešit problém českých nekatolíků jejich přiblížením katolické církvi, pochopil nereálnost plánu a snažil se katolickou církev modernizovat v duchu Tridentina, a tím ji připravit na střet s protestantským prostředím. B. položil základy, na nichž mohli úspěšně stavět jeho nástupci. V úřadě pražského arcibiskupa působil až do své smrti. Byl pohřben v katedrále sv. Víta v Praze.

L: K. Borový, A. B. z Mohelnice, arcibiskup pražský, 1873; A. Frind, Die Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag, 1873, s. 182n.; K. Borový, Dějiny diecése pražské, 1874, s. 283n.; A. Kröss, Die Unterwerfung des utraquistischen Administrators Heinrich Dworský (Curius) von Helfenberg unter den katholischen Erzbischof Anton Brus im Jahre 1572, in: Zeitschrift für katholische Theologie, 1910, s. 702n.; A. Skýbová, Obnovení pražského arcibiskupství v letech 1561–1562 a jeho vztah k pražské universitě, in: AUC – Historia Universitatis Carolinae Pragensis VII/1, 1966; F. Kavka – A. Skýbová, Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepcie habsburské rekatolizace Čech. Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561–1580, 1969; J. Kadlec, Přehled českých církevních dějin 2, 1991, s. 38n.; J. Kettner, Dějiny pražské arcidiecéze v datech, 1993, s. 176n.; A. Skýbová, Obnovení pražského arcibiskupství, A. B. z Mohelnice a koncil tridentský, in: Pražské arcibiskupství 1344–1994, 1994, s. 114n.; J. R. Palmitessa, The Archbishops of Prague in Urban Struggles of the Confessional Age, 1561–1612, in: The Bohemian Reformation and Religious Practice, Vol. 4, 2002, s. 261n.

Jiří MIKULEC

BRUSÁK, František, * 1. 11. 1840 Ohaveč u Jičína, † 5. 4.

1918 Praha, římskokatolický kněz, světec biskup

Byl vysvěcen 25. 7. 1868 v Praze a stal se kaplanem v Příbrami, 1870–82 u Sv. Jindřicha, 1882–84 pak u Sv. Štěpána v Praze. Poté přešel, už jako spirituál, do arcibiskupského semináře v Praze, kde 1888–90 působil jako ředitel. Od 1890 byl kanovníkem metropolitní kapituly svatovítské v Praze, 1892–97 též děkanem u Sv. Apolináře v Praze. Po smrti kardinála Františka Schönborna 1899 byl zvolen kapitulním vikářem. 1899–1908 zastával úřad generálního vikáře a oficiála arcidiecéze pražské. 1908 získal hodnost děkana metropolitní kapituly a současně přijal biskupské svěcení jako titulární biskup acmonijský (Acmonia v Malé Asii) a stal se svěcím biskupem arcidiecéze pražské. 1908–13 byl též zemským poslancem. Pracoval jako arcibiskupský komisař pro vyučování náboženství na českém malostranském gymnáziu a v duchovních funkcích ženských řeholí.

L: A. Podlaha, Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum S. Metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora, 1912; týž, Supplementum primum..., secundum..., tertium..., quartum... ad seriem praepositorum... 1916, 1925, 1928, 1931; Lišková, s. 36; BOS 2, s. 527; Čáňová, s. 15.

P: Catalogus cleri Praegae 1896, 1909.

ELIŠKA ČÁŇOVÁ

BRUSTMANN, Augustin, * 25. 8. 1683 nebo 7. 12. 1689 Odry, † 19. 2. 1752 Strážnice, římskokatolický kněz, pedagog, hudebník

Do piaristického řádu vstoupil 21. 10. 1708 v Lipníku nad Bečvou, kde též složil 1. 10. 1710 řeholní sliby. Přijal řádové jméno Aemilianus a S. Ignatio. Ve své kariéře prošel všechny učitelské funkce na základních piaristických školách i na řádových gymnáziích. Orientoval se hlavně na výuku prakticky zaměřené matematiky. Působil jako profesor aritmetiky

v Kroměříži (1735–37) a v rakouském Hornu (školní rok 1740/41). Někdy zastával i vyšší ekonomické funkce, např. 1742–44 v piaristické koleji v Mikulově. Byl velmi dobrým hudebníkem, a proto na piaristických učilištích býval nejen instruktorem hudby, ale i ředitelem církevních obřadů, mj. 1752 ve Strážnici. Některé jeho hudební skladby se připomínají v odborné literatuře dodnes.

L: F. A. F. Fischer, Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz, München 1985, s. 31n.; J. Bombera, Byli to rodáci z kraje Nížkého Jeseníku, in: J. Bombera – T. Hanzlík – J. Svátek – R. Zuber, Tři sta let piaristů v Jeseníkách. Do nitra Askiburgionu 15–16, 2001, s. 25n.; HS 2, s. 115; J. Bombera, Zapomenutí Oderští rodáci, in: Továrníci 1828 až 2000, 2000, s. 76n.

P: NA Praha, ŘPi, provincie, Seznam členů řádu (Liber provinciae Germaniae pro familiis inscribendis) 1724–1779, č. kn. 27.

VÁCLAV BARTUŠEK

BRŮŽA, Vladimír, * 21. 8. 1899 *Mohelno u Třebíče*, † 10. 6. 1975 *Utrecht (Nizozemsko)*, *elektrotechnik, národohospodář*
Pocházel z učitelské rodiny. 1910–19 absolvoval třebíčské klasické gymnázium; 1917 musel narukovat do rakousko-uherské armády a posléze byl poslán na italskou frontu, maturitu proto složil až po skončení války. 1920–25 vystudoval elektroinženýrství na české technice v Brně (žák profesorů Vladimíra Lista a Josefa Sumce). 1925–28 pracoval jako konstruktér u firem Křižík a Siemens v Praze, 1928–39 byl technickým ředitelem továrny Magneton v Kroměříži, vyrábějící elektrické vybavení pro automobily. Postupně získal řadu patentů v oboru automobilové a letecké elektrotechniky. 1939 založil spolu s pplk. Ludvíkem Svobodou vojenskou odbojovou organizaci Obrana národa na Kroměřížsku; 1939–43 byl vězněn v nacistických žalářích. 1945–48 působil ve funkci přednosta odboru pro zbrojní a kovodělný průmysl na ministerstvu průmyslu, kde čelil snahám o podřízení československého hospodářství sovětskému diktátu a usiloval o navázání technické spolupráce s USA; zároveň byl politicky činný v Československé sociální demokracii. V říjnu 1948 odešel se svou manželkou a synem do exilu a po kratším pobytu v Rakousku a Belgii se na jaře 1950 usadil v nizozemském Utrechtu, kde 1951–55 řídil výrobu vysokonapěťových aparátů. 1955 se osamostatnil jako poradní inženýr pro organizaci a racionalizaci podniků se sídlem v Maarssenu u Utrechtu. Na přelomu 50. a 60. let přednášel elektrotechniku na utrechtské námořní akademii. Aktivně spolupracoval s nizozemskou (sociálně demokratickou) Stranou práce a jejím studijním ústavem. Napsal řadu technických, národohospodářských i politologických studií, jež z větší části publikoval v českých, rakouských, nizozemských, anglických a exilových československých časopisech nebo je dal k dispozici vědeckým institucím.

L: Pejskar 1, s. 295n.; Tomeš 1, s. 147.

JOSEF TOMĚŠ

BRYEN, Bobek (*vl. jm. Bobek, Ladislav*), * 30. 5. 1909 *Kladno*, † 14. 2. 1983 *Praha*, *houslista, hráč na bicí, kapelník*

Od 1933 účinkoval se svým orchestrem v předních pražských zábavních podnicích, 1940 přešel k velkému swingovému obsazení. Kapela, která byla označována i jako „atrakční orchestr Bobka Bryena“, hrávala pro Čechy pracující v Německu v rámci tzv. totálního nasazení, krátce po válce též pro americkou armádu. Hlavním působištěm se staly taneční kavárny v Praze, Brně, Zlíně, různých lázeňských centrech. Po 1953 se obsazení změnilo na malou barovou skupinu. Během své existence soubor se svým kapelníkem konal zájezdy do mnoha zemí (mj. Finska, Francie, Jugoslávie) a spolupracoval s rozhlasem. Tělesem prošla zejména v době jeho rané existence řada hudebníků, kteří měli význam pro český jazz a moderní taneční hudbu, mj. Ladislav Habart, Jiří Verberger, S. E. Nováček, Jan Rychlík, a působilo s ním mnoho tehdy populárních zpěváků a zpěvaček (Arnošt Kavka, Inka Zemánková, Zdena Vincíková, Lišáci, Lištičky, Olga Orlová, Sestry Skovajsovy ad.), avšak soubor sám se pro stylovou roztěkanost výrazněji do historie populární hudby nezapsal. Nahrával pro gramofonovou firmu Esta; nově vyšel výběr 26 ze 43 nahraných titulů pod etiketou *Bobek Bryen se svým orchestrem a sólisty – Nahrávky z let 1940–1945* (CD vydal Radioservis v edici Fonogram, bez vrocení). V rámci proudu tzv. nostalgie jsou nahrávky jako připomínka swingové epochy akceptovány též v zahraničí, zejména v Německu.

L: L. Dorůžka – I. Poledňák, Československý jazz – Minulost a přítomnost, 1967; nekrolog in: Melodie 21, 1983, č. 6, s. 168 (chybný rok narození); EJ, s. 68; J. Kotek – J. Hořec, Kronika české synkopy 2, 1990, rejstřík; J. Kotek, Dějiny české populární hudby a zpěvu 1918–1968, 1998, rejstřík; www.musicologica.cz/slovník.

IVAN POLEDŇÁK

BRYCHTA, Jaroslav, * 9. 3. 1895 *Pohodlí u Litomyšle*, † 5. 10. 1971 *Železný Brod*, *sochař, sklářský výtvarník, pedagog*

Vyučil se štukatérem a pracoval v Praze u štukatérské firmy Rábl & Mach. 1912–18 studoval (nejprve večerně, později v řádném studiu) na pražské Uměleckoprůmyslové škole, kde navštěvoval ateliéry profesorů Josefa Drahoňovského, Celdy Kloučka a Bohumila Kafky. Po absolutoriu se chtěl věnovat sochařství. 1919 získal stipendium na německých sklářských školách v Novém Boru a Kamenickém Šenově. Sklářská profese jej zaujala a stala se jeho prioritní výtvarnou činností. 1920 byl jmenován profesorem na právě založené české sklářské škole v Železném Brodu a záhy se tam stal ředitelem. Tuto funkci vykonával do 1960.

Jako sochař se věnoval zejména portrétům (např. Jan Herben, Jan Voborník), drobné plastice, reliéfům (mj. pamětní deska Aloise Jiráska pro Litomyšl, 1922) a medailím, vytvořil také sochu prezidenta Tomáše G. Masaryka pro Litomyšl, pro Železný Brod plastiky pro sokolovnu a sochu skláře.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.